

Lyddansk

Change log

Version 1.0 - første offentlige udgave.

Indholdsfortegnelse

1	Introduktion.....	6
1.1	Forkortelser og terminologi.....	6
1.2	Særlig formattering og lydskrifttegn.....	7
1.2.1	Lydskrift.....	7
2	Teori.....	8
2.1	Mere radikale måder at reformere skriften på.....	8
2.1.1	Diakritiske tegn.....	9
2.1.2	Flere bogstaver.....	9
2.2	Staveprincipper.....	10
2.2.1	Fordanskning i LD.....	11
2.2.2	Det leksikalske princip.....	11
2.2.3	Det morfologiske princip.....	12
2.2.4	Det pædagogiske princip.....	13
2.3	Bogstaver og lyde.....	14
2.3.1	Bogstaver og vokaler.....	14
2.3.2	Bogstaver og vokaler 2.....	16
2.3.3	Bogstaver og konsonanter.....	31
2.3.4	Ændringer af specifikke ord.....	37
2.3.5	Engelske låneord, fremmedord.....	41
2.3.6	Indikation af vokallængde.....	42
3	Regler.....	43
3.1	A.....	43
3.2	B.....	43
3.3	C.....	43
3.3.1	C1 -C- > -S-.....	43
3.3.2	C2. -C- > -K-.....	43
3.3.3	C3 -CS- > -S-.....	44
3.4	D.....	44
3.5	E.....	44
3.5.1	E1 -ENT-/-EN- > -ANG-.....	44
3.5.2	E2 -E- > -Æ-: slem > slæm.....	44

3.5.3 E3 -EU- > -ØJ-.....	46
3.5.4 E4 -E- > -A-.....	46
3.5.5 E5 -EAU- > -O-.....	46
3.6 F.....	46
3.7 G.....	46
3.7.1 G1 -G- > -J-.....	46
3.7.2 G2 -N > -NG.....	46
3.7.3 G3 -G- > -SJ-.....	47
3.8 H.....	47
3.8.1 H1 HV- > V-.....	47
3.8.2 H2 HJ- > J-.....	47
3.8.3 H3 TH- > T-.....	48
3.9 I.....	48
3.9.1 I1 -I- > -A-.....	48
3.9.2 I2 -I- > -E-.....	48
3.9.3 I3 -SION- > -SJON-.....	48
3.9.4 I4 -I- > -J-.....	48
3.9.5 I5 -I- > -Æ-.....	49
3.10 J.....	49
3.10.1 J1 J- > DJ-.....	49
3.10.2 J2 J- > SJ-.....	49
3.11 K.....	49
3.11.1 K1 -NKT- > -NGT-.....	49
3.12 L.....	50
3.12.1 L1 -LL- > -LJ-.....	50
3.13 M.....	50
3.14 N.....	50
3.15 O.....	50
3.15.1 O1 -O- > -Å-.....	50
3.15.2 O2 -OJ- > -ØJ-.....	50
3.15.3 O3 -OUR- > -UR-.....	50
3.15.4 O4.....	51
3.16 P.....	51
3.16.1 P1 -P- ->.....	51

3.17 Q.....	51
3.17.1 Q1 -Q- > -K-.....	51
3.18 R.....	51
3.19 S.....	51
3.19.1 S1 -SSION- > -SJON-.....	51
3.19.2 S2 -S- >	52
3.20 T.....	52
3.20.1 T1 -TION- > -SJON-.....	52
3.20.2 T2 CH- > TJ-.....	52
3.20.3 T3 CH- > SJ-.....	52
3.21 U.....	52
3.21.1 U1 -U- > -Y-.....	52
3.21.2 U2 -U- > -V-.....	53
3.21.3 U3 -U- > -Å-.....	53
3.22 V.....	53
3.23 W.....	53
3.24 X.....	53
3.24.1 X1 -X- > -KS-.....	53
3.24.2 X2 -X- > -S-.....	54
3.25 Y.....	54
3.25.1 Y1 -Y- > -Ø-.....	54
3.25.2 Y2 -Y- > -J-.....	55
3.26 Z.....	55
3.26.1 Z1 -Z- > -S-.....	55
3.27 Æ.....	55
3.28 Ø.....	55
3.29 Å.....	55
4 Nye stavemåder til enkelte ord.....	55
5 Sammenligning mellem TO og LD.....	56
5.1 Kålormen giver gode råd - TO.....	56
5.2 Kålormen giver gode råd - LD.....	62
5.3 Analyse af forskellighederne i ovenstående tekstuddrag.....	68
5.3.1 Ord.....	68
5.3.2 Tegn.....	69

1 Introduktion

Lyddansk er et reformforslag til dansk som forsøger at gøre det nemmere at slutte sig fra stavemåde til udtale og fra udtale til stavemåde. Lyddansk er, som navnet antyder, fokuseret på lyden; med andre ord er det et meget fonetisk reformforslag som ikke tager særlig meget hensyn til andre såkaldte staveprincipper. Det er blevet forsøgt at holde det nogenlunde moderat, fx indføres der ikke flere bogstaver eller indføres diakritiske tegn. Det er heller ikke blevet forsøgt at løse en lang række andre problemer (nævnes senere), disse efterlades til andre forslag at løse.

Eftersom arbejde skred frem blev det klart for mig at det var et for stort arbejde i første omgang at argumentere for at man bør reformere dansk, diskutere hvordan man kunne gøre det på en god måde og give et udkast til et reformforslag i et essay. Dette essay er dedikeret til det sidste, nemlig at give et udkast til et reformforslag. Forslaget her er ikke ment som en reform der skal løse alle problemerne med dansk retskrivning. Det er ment som en reform der løser en række problemer og efterlader andre til senere reformer.

1.1 Forkortelser og terminologi

Nogle af forkortelserne henviser til udgivelser (bøger, artikler etc.), disse findes også under Litteratur sidst i essayet.

- TO er **T**raditionel dansk **O**rtografi, altså den nuværende retskrivning.
- LD er **L**yddansk, altså den retskrivning som er resultatet af anvendelsen af alle forslag i dette essay.
- PNO er **P**olitikens **N**udansk **O**rdbog med etymologi, 3. udgave, 1. oplag 2005. Jeg har anvendt den elektroniske version som kan findes på [torrent her](#). Dette værk er flittigt anvendt.
- DAT er **D**ictionary **A**nalysis **T**ool, [link](#). Et smart program udviklet af en af mine venner. Med

det kan man foretage en masse forskellige ting med ordbøger (altså ordlister). P.t. er der kun support for TO.

- NO er Norske Ordbøger, en hjemmeside hvorpå man kan søge i både bokmål og nynorsk retskrivning og betydningsordbøger. [Link](#).
- NfS = Nyt fra Sprognævnet (som i øvrigt selv anvender denne forkortelse). Angives efter årstal og nr. udgivelse det år.
- Homonymer er ord som staves ens og som udtales ens.
- Heteronymer er ord som staves ens men udtales forskelligt.
- Homofoner er ord som udtales ens men staves forskelligt.
- Heterofoner er ord som hverken udtales ens eller staves ens.¹
- Vokalbogstaver er bogstaver som 'udtrykker' eller repræsenterer en vokal.
- Konsonantbogstaver er bogstaver som 'udtrykker' eller repræsenterer en konsonant.

1.2 Særlig formattering og lydskrifttegn

Når der tales om et ord eller en frase/sætning, så er ordene skrevet med *kursivt*.

Når der tales om bogstaver, så skrives bogstaverne med STORT.

1.2.1 Lydskrift

Der anvendes en lydskrift til at vise udtalen mere (meget mere) præcist. Den som anvendes er den som findes i PNO. Nogle andre personer har dog foreslået at bruge lidt flere tegn end dem der anvendes heri fx Hansen (1956) s. 30 som synes at der er brug for et tredje tegn til angivelse af en A-vokal, og han nævner også nogle andre eksempler. Jeg har ikke fundet det nødvendigt. Herunder kan ses hvordan de forskellige skrifttegn er anvendt i dette essay. De er ikke angivet i nogen speciel rækkefølge, men bliver ofte angivet efter hvordan man bruger munden til at udtale dem. Hvis der er mere end to relevante vokalbogstaver, så er det hvor lyden er markeret med kursivt.

Skema 1 - Oversigt over lydskrifttegn anvendt i dette essay

Skrifttegn	Udtales som i
[a]	tal, sal, hval, mal, sand, tand, sagde, tilbage

¹ Disse fire tekniske ord er kopieret løst fra [Wiktionary](#).

[ɑ]	sang, lang, tang, far, kaffe, fakkell, lap, gaffel
[e]	fe, le, se, be, te, Peter, til, vil, spil, mere, flere
[i]	ti, si, bi, ni, sige, pige, lige, hi, lig, gide, pine
[y]	sy, Thy, by, ly, ny, fly, dy, fy, lyd, myg, styk
[ø]	ø, bøg, sø, nødig, kø, tøj, bøjte, flytte, nytte
[ö]	høvl, brøk, smør, rød, brød, tømmer, tør, søn
[ō]	rør, smøre, første, grøn, mørk, hjørne, børn
[å]	å, ål, sål, bål, mål, tåle, måle, kål, Åse, skåne
[ɔ]	ånd, rådne, åre, såre, lår, over, tov, ovn, snot
[ə]	nazisme, forbyde, gibbe, hændelse, høne,
[u]	sur, pur, lur, nu, sgu, kunne, mulig, skur, bur

2 Teori

LD moderat på en række punkter:

- LD indfører ikke flere bogstaver eller diakritiske tegn. Denne begrænsende faktor gør at nogle bogstaver har flere associerede lyde og at nogle lyde har flere associerede bogstaver. Heller ej forsøger LD at skifte alfabetet ud med et andet (fx runeskrift som vi tidligere havde) som blev gjort i den tyrkiske sprogreform, se Lewis (1999).
- LD forsøger ikke at angive stød eller tryk.
- LD forsøger ikke at løse problemet med vokallængdeangivelse.
- LD forsøger ikke at løse problemet med endelserne R, ER, RE, ERE og lign.
- LD forsøger ikke at løse problemet med P, B; K, G; T, D.
- LD forsøger ikke at ændre udtalen i nogen retning, kun skrivemåden. Andre forslag forsøger at ændre begge dele, se fx Westerby (1919).^{II}
- LD forsøger ikke at udrense sproget for ord af fremmed oprindelse som fx blev gjort i den tyrkiske sprogreform, se Lewis (1999).

2.1 Mere radikale måder at reformere skriften på

LD er ikke ret radikalt i visse henseender, i dette afsnit vil jeg kort diskutere nogle mere radikale

^{II} Der er en enkelt undtagelse. Se 2.3.4.1.

måder. Primært ville et mere radikalt reformforslag kunne indføre flere skrifttegn således at hver lyd har et associeret skrifttegn og hvert skrifttegn har en associeret lyd. Man kunne gå rimelig langt på denne måde og der er mange måder at gøre det på.

2.1.1 Diakritiske tegn

Man kunne bruge [diakritiske tegn](#) (kaldes også accenttegn) som andre sprog bruger men som sjældent anvendes på dansk (é anvendes nogle gange i ord som TO *resumé* for at vise at E udtales [e] ikke [ə] som det normalt udtales sidst i morfemer), altså tegn som:

- accent aigu (´) Á, É, Í, Ó, Ú, Ý
- accent grave (`) À, È, Ì, Ò, Ù
- circumfleks (^) Â, Ê, Î, Ô, Û
- trema (¨) Ä, Ë, Ì, Ö, Ü, ÿ
- tilde (~) Ã, Õ

Og der findes masser af sådanne tegn. Disse er især velegnede til at angive kort og lang vokal samt alternativ lyd (fx den anden af de to A-vokaler).

At indføre disse ville gøre dansk (mere) fremmed at se på. Både for danskere og for andre skandinaver/nabolandebefolkere. Dog med undtagelse af Ä/ä og Ö/ö som bruges både på svensk og tysk i stedet for Æ/æ og Ø/ø. Det ville også kræve væsentligt flere tasteanslag på tastaturet medmindre at man flyttede rundt på en del taster.

2.1.2 Flere bogstaver

En anden mulighed er at indføre helt andre bogstaver såsom dem der bruges i det internationale fonetiske alfabet (eng. International Phonetic Alphabet - [IPA](#)), eller andre lign. lydskrifter. På dansk ville man nok især overveje:

- ɔ for [ɔ] som i TO *ånd*
- ə for [ə] i TO *høne*
- ɑ for [ɑ] som i TO *far*
- ŋ for [ŋ] som i TO *penge*
- ð for [ð] som i TO *fed* (bruges på islandsk se Sletten (2005))

Disse ville blive besværlige at skrive på et tastatur med den nuværende udlægning. Men med en lille ændring så kunne de lægges på taster vha. ALT GR ligesom fx @ ligger på tasten 2. Man kunne fx lægge:

- ø på ALT GR+S (kan ikke ligge på E da € ligger da, underligt da € også ligger på ALT GR+5) for dets navn Schwa
- ɔ på ALT GR+C da det tegn ligner C/c
- α på ALT GR+A pga. dets ligned med a
- η på ALT GR+N pga. dets ligned med N/n
- ð på ALT GR+D pga. dets lighed med D/d samt den lyd som D ofte udtrykker i TO

Ligesom diakritiske tegn resulterer dette i flere tasteanslag (et for at holde ALT GR nede, et for at trykke på tasten). Nogle andre lande har keyboardlayouts som har væsentlig flere mulige tegn end det danske. Se Wikipedia for [en oversigt](#).

2.2 Staveprincipper

I Jervelund (2007) s. 11-23 nævnes en række principper (kaldet retskrivningsprincipper) som dansk tilsyneladende er stavet efter. Kort fortalt er de:

- Fonematiske/fonetiske princip - ord staves som de lyder
- Traditionsprincippet - ord staves som vi plejer at gøre det
- Sprogbrugsprincippet - ord staves som gøres af gode og sikre sprogbrugere
- Fordanskningsprincippet - ord staves som andre danske ord staves (relevant for fremmedord og låneord)
- Det internationale princip - ord staves som de gør i udlandet/internationalt
- Det nordiske princip - ord staves som de gør i norden/skandinavien (nok primært svensk og norsk)
- Tegnkonstansprincippet / morfologiske / morfematiske princip (Jervelund 2007) / sammenhørighedsprincippet (Hansen, 1969) - ord staves så morfemerne staves ens overalt. Vi staver det altså TO *rødt* fordi det har noget at gøre med (her afledt af) TO *rød*.
- Det etymologiske princip - ord staves som på det sprog man tog dem fra.

- Det distinktive/leksikalske princip - ord staves således at vi undgår homografer der kan forvirre. Måske er det derfor at vi skriver TO *hver/værd/vejr/vær* (alle udtales ens) i stedet for at have en fælles stavemåde.
- Det dekorative princip - ord staves således at de sær pæne ud.
- Det pædagogiske princip - ord staves så det er let at lære at stave rigtigt.
- Systematikprincippet - ord staves efter grammatiske eller analogiske overvejelser. Fx får sb. ofte -ENE i pluralis, mens at præsens participium er -ENDE.

Nogle reformforslag lægger vægt på at nogle principper er vigtigere end andre. Men egentlig tror jeg ikke at man har forsøgt at følge principperne på nogen konsekvent måde. De har nok nærmere fungeret som efterrationalisering for folk som ville begrunde deres yndlings stavemåde. Som eksempel kan tænkes på den såkaldte majonæse krig hvor nogle var sure over at det nu var tilladt at skrive *majonæse*, de ville hellere bruge (og have andre til at bruge!) den franske stavemåde *mayonnaise*. Hertil begrundede nogle fortalere for den franske stavemåde, at de fulgte det etymologiske princip (de sagde det nok ikke ligeud, men der blev hentydet til det). Men alligevel ville de samme mennesker nok ikke begynde at stave *sort* (=en gruppe ting, især planter, med en række fælles træk der naturligt afgrænser dem som en gruppe (PNO)) *sorte* selvom det er sådan at det staves (eller stavedes, jeg ved ikke særlig meget om fransk) på fransk. I bedste fald er folk ubevidst inkonsistente. Denne inkonsistente brug af staveprincipperne kan ses i vores ligeså inkonsekvente stavemåde.

2.2.1 Fordanskning i LD

Hvis man skulle tænke på LD som en vægtning af staveprincipper, så er det kun det fonetiske princip der er vigtigt. At visse ord fordanskes (dvs. gives en stavemåde der ligner andre danske ord), så er det fordi at det giver bedre sammenhæng mellem lyd og stavemåde, ikke fordi at LD følger noget fordanskningsprincip.

2.2.2 Det leksikalske princip

Om det leksikalske princip bør det påpeges, som Hansen (1969) også gør, at det er da mærkeligt hvis talesproget kan klare sig uden at skriftsproget kunne; eller med hans ord

”Det er en umulig opgave for retskrivningen at adskille alle enslydende ord (homofoner, homonymer), fx de to substantiver og et adjektiv der udtales og skrives ens: *bar*. Når talen kan klare sig uden forskelle må skriften også kunne.” s. 12.

Jeg er ikke enig i, at hvis talesproget kan klare sig uden, så kan skriftsproget også. Talesproget har nogle andre hjælpemidler, fx stød og intonation, som skriftsproget p.t. ikke har. Fx kan man udtrykke et spørgsmål ved at bruge spørgende toneleje. I skriftsproget bruger man her spørgsmålstegn (?).

Men generelt har han ret. I store træk, så behøver man ikke have leksikalske forskelle for at folk kan finde ud af hvad der blev ment. Eksempel: Talesproget har intet hjælpemiddel som skriftsproget ikke har når man skal skelne mellem ordene *finde* og *finne* (det sidste som har to vidt forskellige betydninger, nemlig en finne på en fisk og en person fra Finland). Kontekst er det hjælpemiddel som man bruger i begge tilfælde, og det er tilstrækkeligt. Hvem ved fx ikke hvad der menes i sætningerne?

Er der nogen der kan finde ud af hvor han er?

Er der en finne til stede?

Hvis man rettede stavemåden af *finde* til *finne*, er der så nogen der ville blive forvirret ved at læse disse sætninger?

Er der nogen der kan finne ud af hvor han er?

Er der en finne til stede?

Jeg tvivler på at nogen kunne være i tvivl om hvad der blev ment i disse sætninger, og her er konteksten jo blot resten af sætningen! I virkeligheden ville den første sætning jo især blive brugt når der i forvejen tales om en manglende person. Desuden er TO *finne* et navneord og kan ikke (nemt i hvert fald) være placeret hvor TO *finde* er placeret uden at bryde en grammatisk regel (jeg ved ikke lige hvilken). Sådan er det med mange homografer.

2.2.3 Det morfologiske princip

Det kan være svært at finde ud af præcis hvordan dette princip angiveligt fungerer og der er mange tegn på mangel på konsistens. Niels Davidsen-Nielsen skrev i 2005:

”Som det fremgår, trækker principperne ofte i forskellige retninger. Når man fastlægger retskrivningen, må man derfor i hvert enkelt tilfælde nøje overveje hvordan det samlede billede ser ud. Lad mig give et eksempel på hvordan man på sikker grund kunne forbedre retskrivningen. Ud fra en helhedsvurdering kunne man i de fleste navneord der ender på ubetonet -el, fjerne usammentrukne bøjede former som cykelen, gaffelen, stakkelen, saddelen og seddelen og derved gøre de sammentrukne former cyklen, gaflen, staklen,

sadlen og sedlen til de eneste korrekte. Til støtte for det taler udtaleprincippet (der er kun to stavelser), sprogbrugsprincippet (de sammentrukne former er langt de almindeligste) og det pædagogiske princip (det er lettest at skrive ordene som de udtales). Dertil kommer at ingen af de andre principper peger i modsat retning.” Niels Davidsen-Nielsen (16.10.2005)

Men burde man netop ikke stave det *cykelen* efter det morfologiske princip? Hvis man gjorde, så holder man jo CYKEL konstant i stedet for at ændre det efter de andre principper. Det er altså ikke sandt, at ingen af de andre principper peger i modsat retning. Medmindre altså at det morfologiske princip ikke gælder her af en for mig ukendt grund.

Man har også indført stavemåden *jysk* i stedet for det tidligere *jydsk* som beholder D'et som kan høres i *fyde*. Det er i øvrigt svært at se hvilket morfem/ord man holder konstant ved at skrive D i *jydsk*, der er jo ikke noget morfem der hedder *jyd*, der er kun *fyde*, så hvis man skulle holde det konstant, så skulle man skrive *fydesk* som ligger endnu længere fra udtalen end den anden tidligere form.

Se Jacobsen (2010) s. 689 for en oversigt over hvordan *jydsk/jysk* blev stavet gennem tiden og diverse retskrivningsreformer.

Se også Lotte Thorsen (19.5.2005b) for flere eksempler (ikke *eksempler!*) på hvordan man nogle gange tilsidesætter dette princip uden at jeg kan observere nogen konsekvens eller system i det.

2.2.4 Det pædagogiske princip

Et mulig brug af det pædagogiske princip finder vi i denne udtalelse af formanden for dansklærerne i folkeskolen, Jens Raahauge:

”»Jeg synes ikke, det er inden for retskrivningen, vi har brug for de største kampe lige nu. Der er selvfølgelig nogle gevaldige ulemper ved at skulle lære noget, der er absurd. At h er stumt, når det står foran et v eksempelvis. Men samtidig lærer man jo hurtigt, at når et ord starter med hv-, så signalerer det, at vi er ovre i spørgehjørnet. Og jeg kan godt lide, at der er en træghed fra systemets side, når det gælder ændringer af sproget«.” Lotte Thorsen (18.5.2005)

Hvad der menes med ”signalerer”? Hvis man mener at en HV- begyndelse er nogen god indikation på at sætningen er et spørgsmål, så bør man måske kikke engang i ordbogen. Der er nemlig massevis af ord som staves med HV- (254 (DAT)) og som ikke er spørgeord. Måske hvis man så på frekvensen af disse ord, så ville et ord der starter med HV- måske være en god indikation af at der er tale om et spørgsmål. Jeg ved det ikke, men jeg tvivler. Endvidere så kan nogle af spørgeordene

(TO *hvad, hvem, hvor, hvornår, hvorfor, hvordan, hvis*) også bruges i ikke-spørgende sammenhæng.

Selv hvis det var en god indikation på at der tale om et spørgsmål, så kan man med rette betvivle hvor meget dette egentlig hjælper. Svensk har som bekendt fjernet de stumme H'er men jeg har aldrig hørt om at svenskere skulle have nogle problemer med at identificere spørgsmål, og hvad med sprog som ikke har stumme H'er foran deres spørgeord eller noget lign.?

Mest af alt ligner dette blot efterrationaliseringer for konservatisme med retskrivningen.

Bortset fra denne brug af det pædagogiske princip, så synes jeg at det er meget sammenfaldende med det fonetiske princip. Det er jo, sjovt nok, lettest at stave ordene som man udtaler dem. En mulig undtagelse til dette er døve/stumme mennesker, men jeg ved ikke noget om det.

2.3 Bogstaver og lyde

2.3.1 Bogstaver og vokaler

Dansk har mange flere vokaler end der er vokalbogstaver til at angive dem. For at få det til at gå op, så har nogle vokalbogstaver flere vokaler de associeres med. Forskellige kilder er ikke helt enige om hvor mange der faktisk er. Nedenunder her kan man se et skema der viser hvilke vokaler vokalbogstaverne i dansk normalt har (defineret her som $\geq 10\%$).

Skema 2 - Oversigt over hvilke vokaler bogstaver udtrykker normalt ($\geq 10\%$) i TO

Bogstav	Vokal
A	[a], [ɑ]
E	[ɘ], [e], [æ], [ɛ]
I	[i], [e]
O	[ɔ], [o], [å]
U	[u], [å]
Y	[y], [ø]
Æ	[æ], [ä]
Ø	[ø], [ö], [õ], [ɔ]
Å	[å], [ɔ]

Kilde: Kirkegaard (2010a)

Som det kan ses af skemaet, så er det noget værre rod på dansk, og der er mange, mange ord som staves endnu værre fx *vejr* [vær] og *mig* [møj].

Vi godt kan gøre det bedre end vi p.t. gør det, selv ved at holde os til de bogstaver vi har. Dette

gøres ved at ændre stavemåden på nogle ord, så det er lettere at finde ud af hvordan de skal udtales. TO er meget dårlig til at vise udtalen, LD er betydeligt bedre men stadig ikke fejlfri. LD indeholder ikke information om stød, så ord som *her* og *hær* (LD *hær*, *hær*) vil man ikke kunne slutte sig fra stavemåden til at de udtales lidt forskelligt. En mere radikal reform ville kunne gøre skriftsproget i stand til at udtrykke stød og tryk også. Fx ved at bruge diakritiske tegn.

Det er værd at bemærke at det at LD ikke løser alle problemer med dansk ortografi ikke implicerer at LD ikke er bedre end TO. LD er langt bedre end TO for både stavere og læsere. At indføre LD ville forbedre sproget betydeligt, men ikke gøre det fejlfrit. At slutte fra at den løsning ikke løser hele problemet, til at løsningen ikke bør anvendes eller ikke er en god løsning er en fejlslutning. Efter at man eventuelt har indført LD, så kan man se på andre mere radikale reformer, som kan løse problemer som LD ikke kan.

Der er mange måder at omrokere skemaet ovenover for at gøre det lettere at slutte sig til en korrekt udtale ud fra stavemåden. I LD gøres det således.

Skema 3 - Oversigt over hvilke vokaler bogstaver udtrykker normalt ($\geq 10\%$) i LD

Bogstav	Vokal
A	[a], [ɑ]
E	[e], [ɐ], [ä], [ɔ]
I	[i]
O	[o], [ɔ]
U	[u]
Y	[y]
Æ	[æ], [ä]
Ø	[ø], [ö]
Å	[å], [ɔ]

Som det kan ses er dette stadig ikke perfekt, hvor perfekt her ville være at for hver vokal er der kun et tilhørende bogstav, og omvendt. Dette kan ikke lade sig gøre med dansk uden at tilføje nye skrifttegn, eller fjerne vokaler fra sproget. Det sidste er nok tæt på umuligt og det første er for vidtgående for LD. En senere mere radikal kunne godt løse problemet.

Generelt, så jo flere forskellige lyde der normalt er associeret med et bogstav, jo sværere er det at slutte sig til udtalen ud fra stavemåden. Undtagelser til denne generelle sammenhæng er især når visse lyde er forbundet med visse dele af ordet eller med visse bøjninger. Dette ses på dansk hvor E næsten altid udtales som [ɐ] (som i *høne* [hønɐ] (PNO)) når ordet har mere end en stavelse og sidste

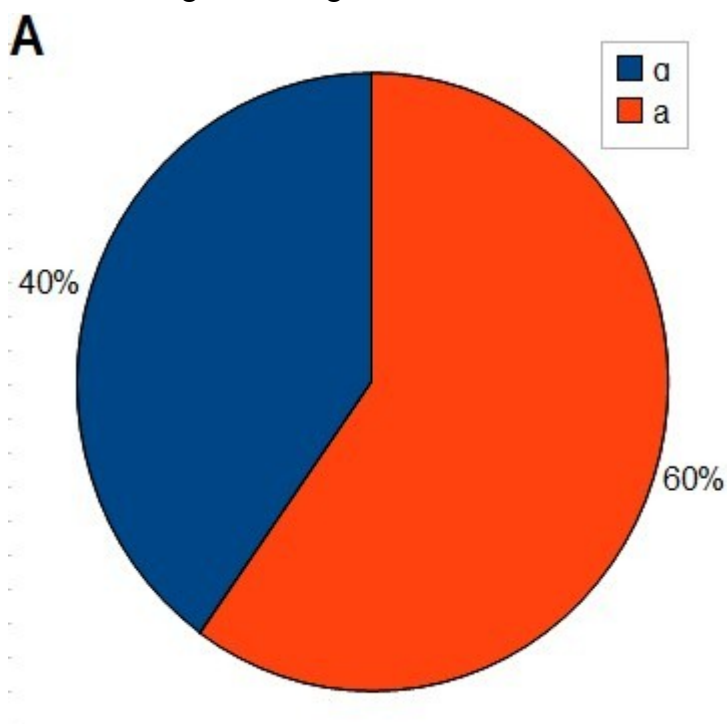
stavelse slutter på -E, og E næsten altid udtales som [ɔ] (som i *finger* [feŋɔ] (PNO)) når ordet har mere end en stavelse og slutter på -ER.

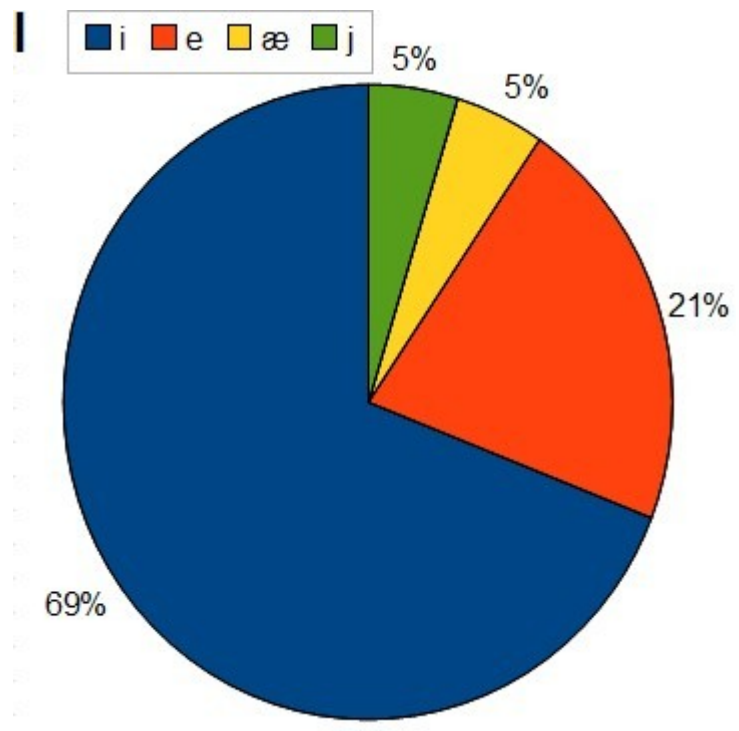
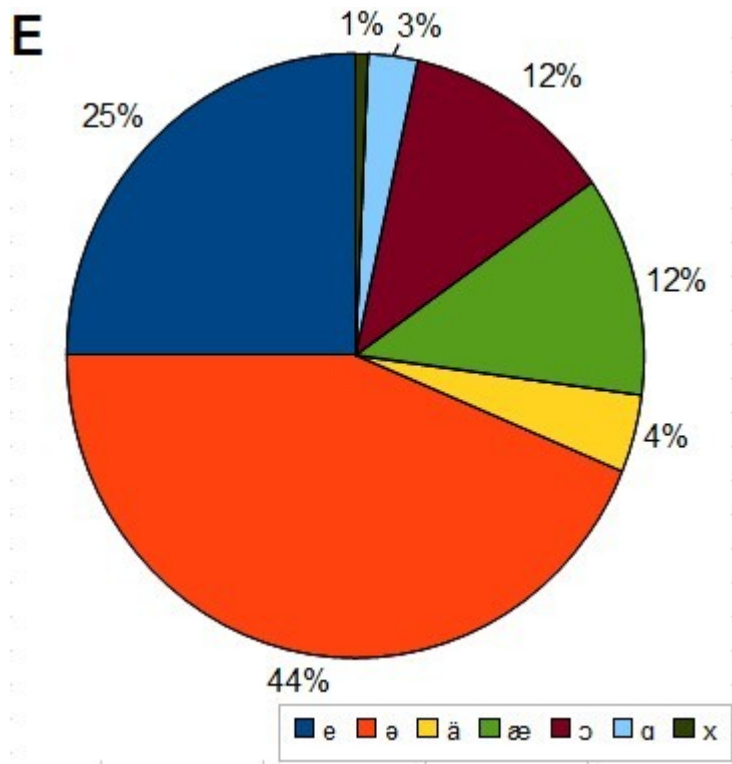
Det skal også bemærkes at LD også retter de ord til hvis stavemåde er helt misvisende for udtalen og hvor vokalen ikke engang er en standardvokal for det bogstav. Nogle gange er et ords stavemåde totalt enestående og der opstilles derfor ikke regler for disse. Disse ord er angivet i kapitel 4 og diskuteret i 2.3.4.

2.3.2 Bogstaver og vokaler 2

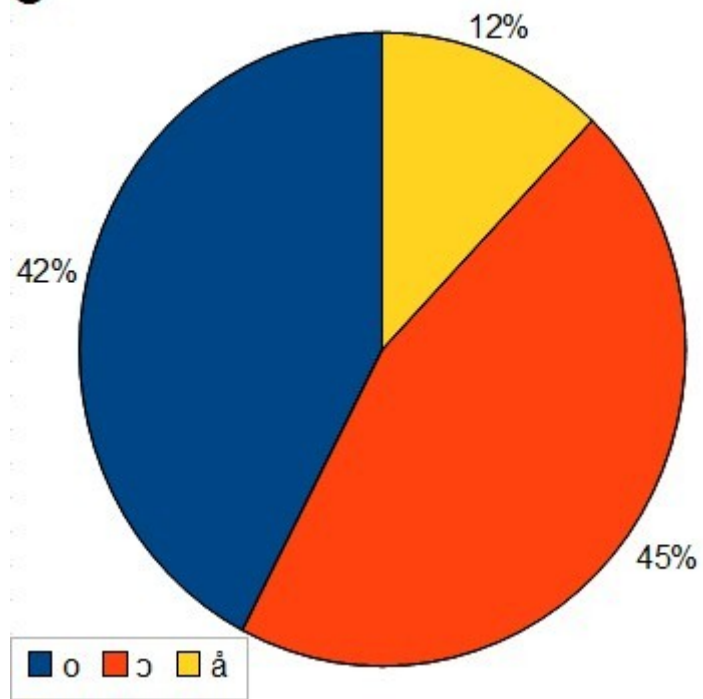
En diskussion af hvordan LD retter stavemåden til efter vokalerne er berettiget. Det er ikke ligetil, og der er nogle flere muligheder. I dette afsnit vil jeg diskutere en række ændringer. Nogle er inkluderet i LD, andre ikke. Generelt så gælder det at vokalen ændres til det bogstav hvis navn udtales med vokalen. A [a], E [e], I [i], O [o], U [u], Y [y], Æ [æ], Ø [ø], Å [å]. De vokaler som ikke anvendes i udtalen af noget vokalbogstav, [ɑ], [ɔ], [ɔ], [ö], [õ] og [ä] ændres ikke i LD med undtagelse af [ɑ] og [ö].

Hvad der er vigtigt er lidt forskelligt for om man er skriver eller læser (de er ikke eksklusive muligheder). For læsere er det bedst hvis at for hvert bogstav, så er der kun en lyd associeret med dette bogstav. Hvis det er tilfældet, så kan man med sikkerhed slutte sig til hvordan det skal udtales. For skrivere er det bedst hvis der for hver lyd kun er et bogstav associeret med den lyd. Tidligere kikkede vi på hvilke standardvokaler de forskellige bogstaver har. Her kan vi godt tillade os at gå en del mere i dybden. Nedenunder ses illustrationer der viser hvilke vokaler de forskellige vokalbogstaver er associeret med og i hvilken grad.

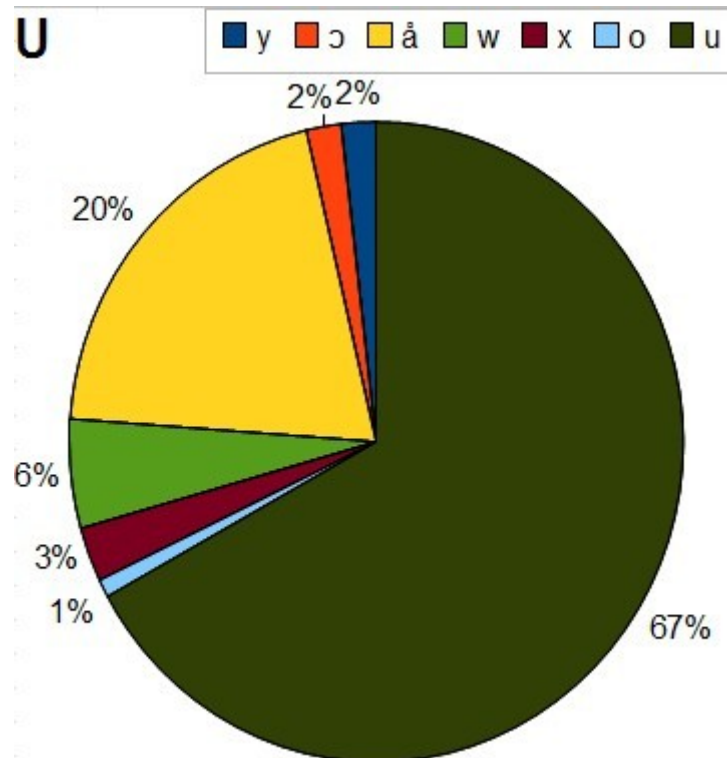

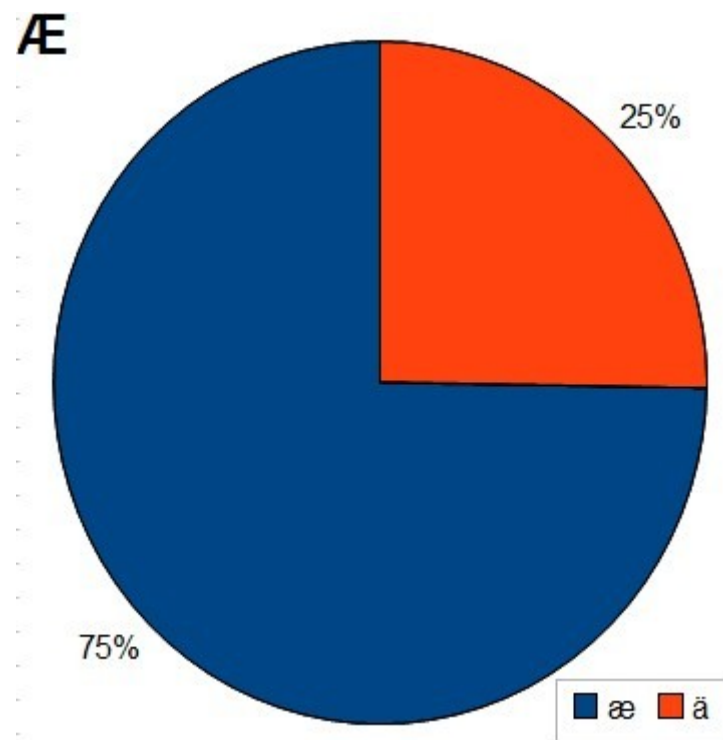
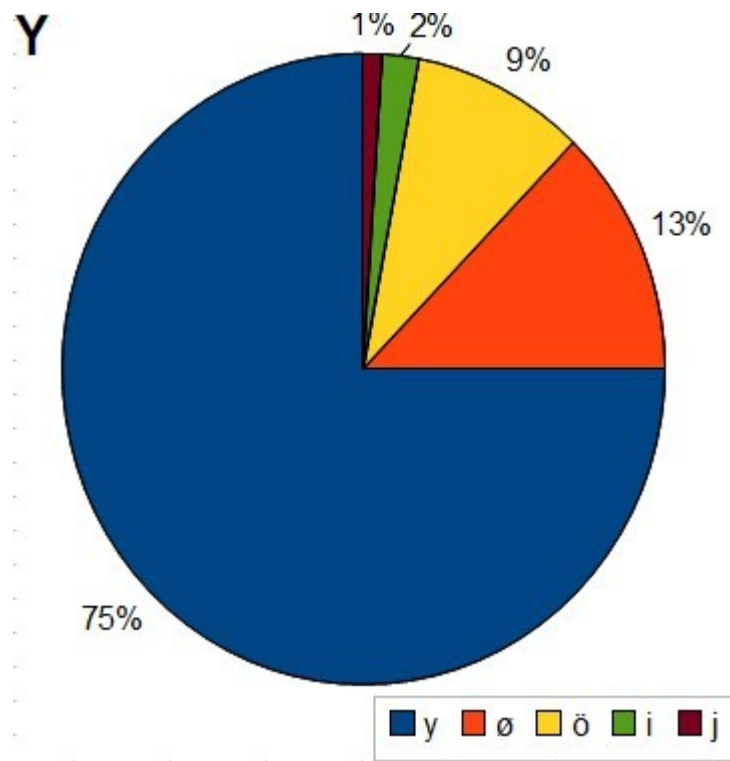

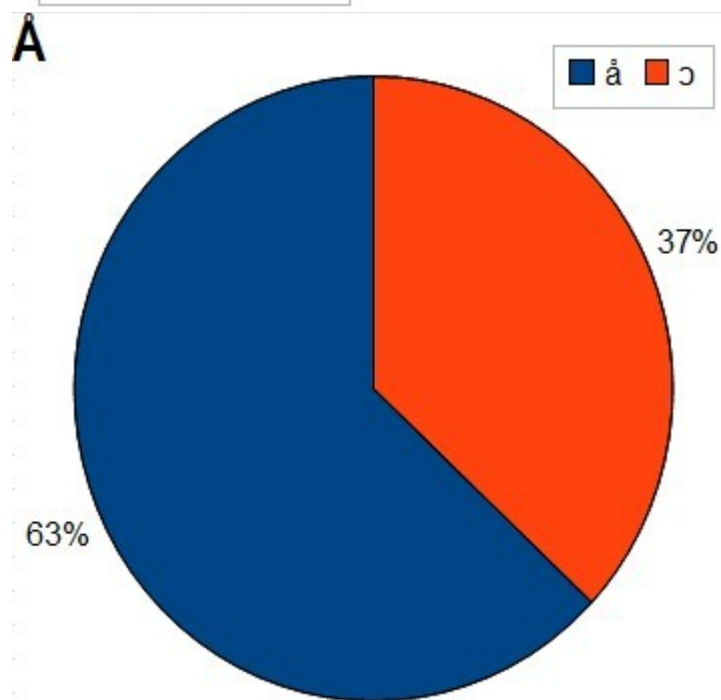
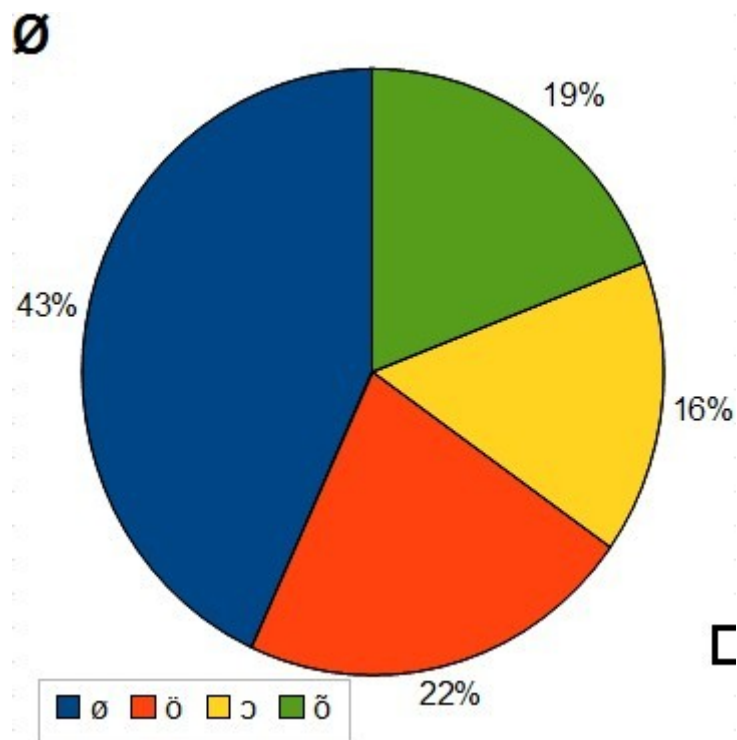
O

U

Kilde: Kirkegaard (2010a)

Disse tal er en smule usikre, da antallet af undersøgte ord for hvert bogstav kun er 100. Jeg ved ikke nok om sandsynlig til at kunne udtale mig om sikkerheden, men jeg er overbevist om at det er

udmærkede ca. tal.

De ovenstående tal er relevante for læsere. Hvis vi kikker på tallene for A, så ser vi at fordelingen af [a] og [ɑ] er ca. 60/40%, dvs. hvis der ikke er andre relevante ting, så har en læser ikke særlig god chance for at gætte hvordan et givet ord med A skal udtales. Det bedste ville være at gætte på [a] hvorefter man således vil gætte rigtigt i ca. 60% af tiden.

Heldigvis findes der nogle tegn (dvs. bestemte nærliggende konsonantbogstaver) på at det er en [ɑ] vokal man har med at gøre. Disse diskuteres i Hansen (1956) s. 27. Eksempelvis er der praktisk talt altid en [ɑ] vokal forbundet med en -AR- stavemåde (indeni et morfem), hvor eneste undtagelse vist nok er *karl* [kal] (=ældre betegnelse for en medhjælper ved et landbrug (PNO)).

Uheldigvis findes der i mange ord ingen klare tegn på at det udtales med en bestemt vokal, og selv om der fandtes et klart tegn, så ville det stadig være bedre hvis vi kunne holde os til et tegn, nemlig vokalbogstavet.

2.3.2.1 [ɔ], -E-, -O- og -Å-

Denne lyd er stadig forbundet med tre forskellige bogstaver, E, O og Å i TO og i LD. Der synes simpelthen ikke at være nogen tilpas løsning på problemet. Der er altså ikke sket nogen ændring mht. denne vokal i LD ifht. TO. Der er primært tre løsningsmuligheder:

1. Flytte [ɔ] til O
2. Flytte [ɔ] til Å
3. Finde et nyt skrifttegn til [ɔ]

Den tredje løsning er udelukket for LD, som ikke indfører flere skrifttegn. De to andre løsninger vurderes at være for dårlige.

Hvis man kikker på sammenhængen mellem vokal og stavemåde, så kommer man frem til at [ɔ] i 30.4% af ordene i TO er associeret med E, 56.6% med O, 1.4% med U, 5.7% med Ø og 6% med Å (Kirkegaard, (2010b)). Dem med E er pga. endelser. Så hvis man hører et tilfældigt ord læst op fra ordbogen, så bør man altså gætte på at det staves med O. Hvis man samlede [ɔ] ved det mest normale bogstav for det, O, så bliver situationen blot værre (fordi ords stavemåde bliver ændret frem og tilbage) hvis vi skal til ved en senere reform at flytte [ɔ] til sit eget skrifttegn. Hvis man dog ikke vil det på det senere tidspunkt, så er (1) vel en udmærket mulighed. Jeg betragter dog det dansk som er resultatet af LD for for dårligt til et man blot bør lade det være som det er. Hvis man dog flytter [ɔ] til O, så bliver situationen værre for [o].

Hvis man flytter alle ord (undtagen dem med E) med en [ɔ] lyd til O, så resulterer det i $237+995+1050=2282$ ændringer. Det svarer til at ændre $2282/62832=3.6\%$ af alle danske ord, så det er en rimelig lille ændring (som dog er stor ifht. dem som DSN tidligere har lavet) (Kirkegaard (2010b)).

Sprogprofessor Frans Gregersen har udtrykt hvad der kan tolkes som tilslutning til løsningsmulighed 2. Fx vil han skrive TO *tiger* som *tiå* hvorefter at [ɔ] altså associeres med Å, i hvert fald i nogle ord. Han siger ikke umiddelbart noget om at ord som skrives med O i TO skal ændres til Å. Se Lotte Thorsen, (18.5.2005).

Også andre eksperter ser ud til at gerne ville se en association mellem [ɔ] og Å. Se fx denne udtalelse af Tore Kristiansen 19.5.2005:

”»Hvis det var tilladt at skrive både 'skjårte' og 'skjorte', 'tården' og 'torden', 'jårdbær' og 'jordbær', ville man ikke kunne beskæftige sig med indlæring af skriftsproget, uden at udtaleforskelle mellem Jylland og København måtte gøres til et tema. Og forholdet mellem tale og skrift måtte også diskuteres. Man burde have den slags variation af pædagogiske hensyn for at fremme sprogbevidstheden i samfundet«, siger han. ” Lotte Thorsen (19.5.2005)

Udtalen er ikke specificeret i artiklen, men medmindre at han altså udtaler TO *skjorte/jordbær/torden* med [å] og ikke [ɔ] som er normalt, så snakker han altså om at [ɔ] bør associeres med Å (prøv at sige det højt med [å], det lyder underligt). I dette tilfælde staves ordene allerede med O, så man kan gætte på, at han mener at O kun bør associeres med [o] og altså hverken med [å] eller [ɔ] som det gør i TO.

Hvis man flytter alle ord (ikke E-ordene) med [ɔ] til Å, så ville det resultere i $9920+237+995=11152$ ændringer, svarende til $11152/62832=17.7\%$ af alle ord i TO. Det må siges at være en stor ændring.

2.3.2.2 [ä], -E- og -Æ-

Vokalen [ä] er standardvokal for to bogstaver på dansk, E og Æ. Hvis man skulle flytte vokalen til et bogstav, så kan man vælge mellem de to førnævnte bogstaver (eller et nyt skrifttegn). LD ændrer her ikke noget, af lignende grunde som at situationen med [ɔ] heller ikke ændres.

Hvis man flyttede [ä] til E, så ville det resultere i 1895 ændringer, og 1883 hvis man flyttede den til Æ, svarende til $1895/62832=3\%$ (i begge tilfælde) af alle ord i TO (Kirkegaard (2010b)).

2.3.2.3 [æ], -E-, -Æ- og -I-

Vokalen [æ] skrives både med E (43.1%) og Æ (43.3%) på dansk uden at der ser ud til at være noget mønster i hvordan ord staves (Kirkegaard (2010b)). Der er umiddelbart tre muligheder for LD mht. [æ]:

1. Flyt [æ] til Æ
2. Flyt [æ] til E
3. Flyt ikke [æ]

Om man flytter [æ] i den ene eller anden retning gør ingen forskel for skriverne, men en ændring er bedre end ingen ændring. Det er det fordi at hvis [æ] altid staves på en måde, så er det meget nemmere at finde ud af hvordan det skal skrives, modsat nu hvor det er fordelt mellem tre bogstaver: E, Æ og i endelser I. At flytte [æ] til I er skørt, så det er ikke medtaget her som en seriøs mulighed.

For læserne er det en stor fordel at flytte [æ] til Æ, da Æ allerede har [æ] som den mest normale vokal (74.6%). For læserne er det bedst hvis et bogstav kun har en forbundet vokal (dvs. at en vokal har 100%), hvis vi kan forøge antallet af [æ] vokaler hos Æ, så gør det det nemmere at læse, da man således har større chance for at gætte den rigtige udtale ud fra stavemåden. Hvis man flytter alle ord med [æ] til Æ, så vil det resultere i $(5335+1439)=6774$ staveændringer svarende til $6774/62832=10.8\%$ af alle ord i TO. En relativ stor ændring. Hvis man flytter alle ord med [æ] til Æ, så bliver frekvensen af [æ] hos Æ $(6774+5609)=12383$; $12383/(1895+12383)=86.7\%$. Det må siges at være en væsentlig forbedring; en forøgelse på 12.1 procentpoint (Kirkegaard (2010a) (2010b)).

Hvis man flytter [æ] til E, så vil det blive sværere for læserne. Kun 11.8% af ord med E udtales med [æ], så det ville ikke blive specielt nemt at gætte hvornår et ord udtales med [æ] når bogstavet er E, selv efter at en ændring har forøget tallet en smule. Omvendt så ville man få et bogstav der svarer til en lyd alene, nemlig Æ som derefter i 100% af tilfældene udtales [ä]. Dette virker dog som en dårlig måde at skabe en perfekt sammenhæng på, da det er på bekostning af en anden. En flytning af [æ] til E resulterer i en ændring svarende til $(5609+1439)/62832=11.2\%$ af ord i TO.

At undlade at flytte [æ] ville være en god ide, hvis man i fremtiden regnede med at indføre et nyt skrifttegn som kun skulle svare til [æ]. Dette virker dog ikke nødvendigt da vi allerede har et skrifttegn hvor [æ] er dominerende, nemlig Æ. Det virker bedre at i fremtiden finde et nyt skrifttegn til lyden [ä] og på den måde oprette 100% sammenhæng mellem Æ og [æ]. Hvis man samtidig

flyttede [æ] til Æ, så ville der også være 100% sammenhæng mellem [æ] og Æ.

Ud fra den ovenstående diskussion viser det sig, at den bedste løsning er at flytte [æ] til Æ. Ud fra et historisk perspektiv kan man se at det dog er gået i den modsatte retning her på det seneste i dansk retskrivning. Selv et meget brugt ord som TO *her* skrivedes tidligere *hær* (se Westerby (1919)). Sådan er det også gået på norsk hvor ord som TO *læse, glæde, stjæle* nu skrives med E i stedet for Æ, selvom dette også kunne skyldes at de ord med Æ har fået en [e] lyd i norsk, det ved jeg ikke. Se *ibid.* og (NO).

De regler der tager sig af ændringen af [æ] til Æ er: E2 (E'er med [æ] til Æ) og I5 (I'er med [æ] til Æ). I5 ændrer dog mest ord der ender på -ING foran R. Her kan det være svært, især i dialekterne, at høre forskel på [ej] og [æŋ]. Der er tre muligheder, hvis man ønsker at gøre det nemmere her:

1. Droppe at ændre [æ] i -ING endelser
2. sige at I5 ikke gælder ord med en -ING endelse. Disse ændres i stedet til E som de fleste ord med en -ING endelse gør.
3. Notere at det kan være svært at høre forskel, men at udtalen med [æ] er mere almindelig foran R.

Ikke at rette -ING endelsen virker som en skidt ide da [æ] alle andre steder ændres. At ændre det til E skaber uorden i systemet således at der ikke er nogen 100% sammenhæng mellem [æ] og Æ. Så umiddelbart virker det sidste som den bedste løsning.

En anden effekt af flytningen af [æ] til Æ, er at det gør bogstavet Æ meget mere udbredt; fra 7504 ord til (7504+5335+1439)=14278 ord; en forøgelse på 90.3% (Kirkegaard 2010b)). Især da [æ] ofte er i meget brugte ord med E (*her, der, denne, hen*) vil denne ændring være let at bemærke. En større udbredelse af Æ gør sproget mere anderledes at se på for en person der ikke er bekendt med dette bogstav, altså generelt ikke-skandinaver. En større udbredelse af Æ gør det mere besværligt at skrive dansk på et tastatur der ikke har en Æ-tast. Der er flere muligheder:

- Man kan skrive AE i stedet for, som man gjorde i gamle dage. Dette kræver 2 tastetryk.
- Man kan skrive E eller A i stedet for. Århus Universitet's hjemmeside hedder fx au.dk, Å't er altså blevet til A. aau.dk er Aalborg Universitet's hjemmeside hvor Å't er blevet til AA. Dette bliver til 1 tastetryk.
- Man kan, ligesom på svensk og tysk, skrive Ä (og ä). Dette kræver 2 tastetryk.

Bemærk dog at svenskere og tyskere godt kan skrive deres specialbogstaver Ä/ä og Ö/ö på nogle udenlandske tastaturer (dem med en ¨ (trema) tast), mens at danskere og nordmænd ikke kan. Se

Wikipedia for [en oversigt over forskellige tastaturlayouts](#).

2.3.2.4 [ø], [ö] (og [õ]), [y], -Ø- og -Y-

Hvordan tilpasser vi bedst bogstaverne til vokaler her? Vi har fire vokaler (men [ö] og [õ] er svære at høre forskel på), men kun to bogstaver. Lad os se på tallene før vi bestemmer os. For vokalerne gælder det at [ø] skrives i 80.1% af tilfældene med Ø og i 20% af tilfældene med Y (100.1% skyldes afrunding). [ö] skrives i 73.73% af tilfældene med Ø og 26.3% med Y. [õ] skrives i 100% af tilfældene med Ø (Kirkegaard (2010b)). For bogstaverne gælder det at Ø udtales i 43.1% af tilfældene med [ø], 22.1% med [ö], 19.1% med [õ] (og resten, 15.7%, med [ɔ]). Y udtales i 75% af tilfældene med [y], 12.8% med [ø], 9.3% med [ö] (og resten med konsonantlyde) (Kirkegaard (2010a)). Vi ser altså at vi har to bogstaver som begge har en stærkt dominerende vokal; Ø med [ø] 43.1% og Y med [y] 75%.

Den umiddelbare måde at løse det på er at flytte [ø] til Ø, således at [ø] bliver endnu mere dominerende. Dette ville gøre det nemmere for skriverne, da det bliver nemmere at gætte sig til den rigtige stavemåde. Efter flytningen staves 100% af ord med [ø] med Ø. Det drejer sig om en flytning af 682 ord (Kirkegaard (2010b)), svarende til $682/62832=1.1\%$ af alle ord i TO. En beskeden ændring. Dette gøres i Y1.

Spørgsmålet er hvad man skal stille op med [ö] ([õ] er ikke problematisk for staverne, da den i 100% af tilfældene skrives med Ø, og heller ikke rigtigt for læserne da den lyder næsten som [ö]). [ö] ligger delt i 4 dele mellem Y og Ø. Der er to muligheder:

1. Undlade at flytte [ö]
2. Flytte [ö] til Ø

Alt efter hvad man vil gøre bagefter, så kan man enten undlade at flytte [ö] eller flytte den allerede nu. Hvis man ønsker at bruge et nyt bogstav til [ö], så er det bedst at vente, således at man ikke først skal skifte til Ø og derefter til det nye bogstav. Hvis man i fremtiden ønsker at bruge et specielt O, Ø eller et lignende tegn (Ö, Õ, Ó, Ó, Ő, Θ etc.), så er det ikke nogen dårlig ide først at flytte [ö] til Ø allerede nu. Hvis man derimod ønsker blot at samle lydene [ø], [ö] og [õ] ved Ø, så er dette meget bedre end TO. Det virker som at [ö] enten skal blive liggende ved Ø eller vi skal finde et lign. bogstav (evt. et med diakritisk tegn) til Ø. I begge tilfælde er det en god ide, at flytte [ö] til Ø nu. Dette gøres også af Y1. Denne ændring flytter 498 ord svarende til $498/62832=0.8\%$ af alle ord i TO. En beskeden ændring.

2.3.2.5 [e], -I- og -E-

Igen er det en god ide at kikke på tallene og derefter vælge en løsning, hvis nogen er god.

[e] skrives i 53.85% af tilfældene med E og i 46.15% af tilfældene med I. E udtales i 25% af tilfældene med [e] (og resten med en enorm blanding af andre vokaler), I udtales i 69.1% af tilfældene [i] og 21.4% af tiden med [e]. (Kirkegaard (2010a) (2010b))

Situationen med [e] kunne næsten ikke være værre med stavemåden, da den er næsten ligeligt fordelt mellem to bogstaver (det værste er 50/50), bortset fra hvis den var ligeligt fordelt mellem endnu flere bogstaver. Vi har tre muligheder:

1. Flytte [e] til I
2. Flytte [e] til E
3. Undlade at ændre noget

Mht. til mulighed 1, så har I allerede har en meget dominerende vokal ([i] med 69.1%), så er det uhensigtsmæssigt at formindske denne, da det ville gøre situationen værre for læserne som kommer til at gætte rigtigt mindre af tiden. Hvis man flyttede [e] til I, så ville det resultere i 11298 flytninger svarende til $11298/62832=18\%$ af alle ord i TO. En halvstor ændring. Det ville også forøge [e] udtalen hos I med samme antal ord, resulterende i at I nu udtales med [e] i $11298+9684=20982$ ord, svarende til $20982/(30213+11298)=50,5\%$ af tiden, og med [i] resten af tiden 49.5. Dette er ekstremt tæt på den værste situation med to bogstaver og to vokaler.

Hvis man flyttede [e] til E, så ville situationen blive det, at I i 100% af tilfældene udtales med [i], hvilket er perfekt for staverne, og at [i] i 100% af tilfældene skrives I hvilket er perfekt for skriverne. En optimal situation. [e] udtalen af E ville forøges fra 25% af tilfældene til $11298+9684/(45191+9684)=38.2\%$ af tilfældene. [e] udtalen af E bliver altså en god del, 13.2 procentpoint, mere udbredt. Denne ændring ville resultere i 9684 ændringer svarende til $9684/62832=15.4\%$ af alle ord i TO. En rimelig stor ændring, som dog giver et rigtig godt resultat.

Jeg kan ikke finde på nogen grund til at undlade at ændre noget bortset fra to ting: 1. hvis man skulle ønske at flytte [e] til et nyt skriftegn som ikke ligner E, 2. at ændringen er for stor. Hvis man i fremtiden ønsker at bruge et nyt skriftegn til [e], så er det jo passende stadig at flytte [e] til E, da man således bagefter blot kan indføre et diakritisk tegn til E (fx É) som man jo allerede skriver det i visse franske lån (fx *resume/resumé*). Det er kun hvis man af ukendte grunde skulle ville at flytte [e] til et tegn som ikke ligner E, at det er en dårlig ide at flytte [e] til I.

Grundet det ovenstående, så flyttes [e] til E. Disse ændringer udføres af I2.

2.3.2.6 [a], [ɑ], -A-, -E- og -I-

I 59.9% af tilfældene udtales A [a], og i resten med [ɑ]. Kun et andet bogstav udtales nogle gange som en af disse vokaler, nemlig E i -EJ- og -EG- som vist nok er meget stærkt associeret med diftongen [aj]. [ɑ] staves i 89.8% af tilfældene med A og resten med E.

Der er ingen måde at forbedre situationen med A på uden at bruge nye skrifttegn. Med E kan man ændre stavemåden i de ord som staves med E men udtales [ɑ] til A. Dette ville resultere i 1255 ændringer, svarende til $1255/62832=2\%$ af alle ord i TO. En lille ændring. Man kunne indvende at der for læserne ikke er meget grund til at gøre dette, da -EG- og -EJ- vist nok (næsten) altid udtales [aj], men der er ord som *Egå* som ikke udtales med diftongen, disse ord ville man forbedre situationen for. Desuden er det jo en relativ lille ændring, så der er ikke meget grund til ikke at foretage den, selvom den kun giver en lille forbedring. Desuden skaber ændringen også bedre forhold for E, men forværre dog situationen en smule for A, da A nu udtales [a] i $16562/(27642+1255)=57.3\%$ af tilfældene og resten med [ɑ], et fald på $59.9-57.3=2.6$ procentpoint.

Se også 2.3.3.2.

Et par ord udtales [aj] men skriver -IG-, disse ords stavemåde er hensigtsmæssig at ændre til -AJ-. At ændre disse I'er til A'er bliver gjort af I1. G'erne til J'er af G1. Hvis man på et senere tidspunkt ønsker at give [ɑ] sit eget bogstav, så bør man ikke foretage denne ændring, da man jo således skal til at ændre tingene to gange

2.3.2.7 [å], -Å-, -U- og -O-

Det er meget rodet med [å] i TO. [å] skrives i 37.61% med O, 37.05% med U og (kun) 25.35% med Å. O udtales udtales med [å] 12.2% af tilfældene, U med [å] 20.2% af tilfældene og Å med [å] 63% af tilfældene. (Kirkegaard (2010a) (2010b))

Der er flere muligheder:

1. Flytte [å] til O
2. Flytte [å] til U
3. Flytte [å] til Å
4. Undlade at ændre noget

Hvis man flyttede [å] til O, så ville det resultere i $2612+1787=4399$ ændringer, svarende til $4399/62832=7\%$ af alle ord i TO. Men der er ikke særlig god grund til at flytte [å] til O, da [å] jo her ikke er normal (kun 12.2%) og heller ikke bliver meget normal efter ændringen,

2652+2612+1787=7051 ord, $7051/(21804+2612+1787)=26.9\%$. Desuden ville det jo blot forværre situationen for [o]. Omvendt, så kunne man derefter flytte [ɔ] til Å, men det er en besværlig proces.

Hvis man flyttede [å] til U, så ville det resultere i $2652+1787=4439$ ændringer, svarende til $4439/62832=7.1\%$ af alle ord i TO. Men ligesom ovenover, så er gør det situationen værre for en anden vokal, [u]. Efter flytningen ville U udtales [å] $2652+2612+1787=7051$, $7051/(2652+1787+12943)=40.6\%$ af tilfældene og [u] $8668/(2652+1787+12943)=49.9\%$ af tilfældene, og resten af tiden med en blanding af andre ting. [u] ville således miste sin stærke position og det ville blive en del værre for læserne da forholdene nærmer sig 50/50.

Hvis man flyttede [å] til Å, så ville det resultere i $2652+2612=5264$ ændringer, svarende til $5264/62832=8.4\%$ af alle ord i TO. I modsætning til de andre to forslag, så fører denne ændring ikke til en sværere situation for hverken staverne eller læsere. Tværtimod. Efter flytningen er der en sammenhæng mellem [å] og Å på 100% (perfekt for stavere) og $5264+1787=7051$ ($5264+2837$)= 87% sammenhæng mellem Å og [å], i modsætning til 63% tidligere. En stigning på 24 procentpoint. En ændring der vil gøre det lettere for læsere. Det eneste jeg har fundet som er en dårlig ting ved denne ændring, er at det er den største af de tre i antal ord der skal ændres. Jeg mener nu at den meget forbedrede situation opvejer for denne større ændring, og derfor er ændringen inkluderet i LD.

Ændringen af ord med [å] fra O og U til Å gøres af reglerne O1 og U3.

2.3.2.8 [aw], -AV-, -AU- og -AF-

Den mest normale måde at angive diftongen [aw] på på dansk, er at bruge AV-, men i en række fremmedord skrives det stadig med AU-. Det kan man let rette op på ved at skrive V i stedet for. Så får man *avgust* i stedet for *august* (som vist nok stammer fra navnet på en romersk kejser *Augustus* men dette er jo uvedkommende for dansk retskrivning). Det er især i fremmedordet *auto* at AU- bruges, samt i alle de ord der bruger dette morfem i starten (TO *automatisk*, *automobil*, *autocamper*).^{III} Denne ændring foretages af U2.

Enestående er TO *af* (hvor F'et alligevel sjældent eller aldrig udtales) bliver udtalt som [aw] når det indgår som morfem i andre ord. Eksempler TO *afgå*, *afstå*, *afstand*, *aflade*, *aftage*, *afblæse*. Alle disse ord har misvisende skrivemåde. Se 2.3.4.1.

Se Hansen (1965), s. 41, Hansen (1969) s. 39-40, Westerby (1919), s. 43. for diskussion.

^{III} Der er 389 ord i TO med -AU-, og 79 ord med -AUTO- (DAT).

2.3.2.9 [ɔj], -ØJ-, -ØG-, -OJ-, -OI-, -OY- og -EU-

[ɔj] som i TO *nøje, bøje, bøjle*. Denne diftong skrives dog lidt forskelligt på dansk. Mest normal er vist nok -ØJ- (671 ord (DAT)^{IV}), men -ØG- er ikke så unormal (368 ord (DAT)): *løgn, løg, smøg*, -OJ- er nogle gange anvendt: *konvoj, soja*, -OI-: *pointer, Hanoi* (hovedstaden i Vietnam), *joint*, -OY-: *boykot* og -EU- findes i nogle fremmedord: Preussen, preusser (dog også *prøjsere*). Nogle steder har man allerede ændret -EU- til -ØJ-: *løjtnant* (fra tysk *Leutnant*).

For at skabe konsistens, så er det en god ide at stave diftongen ens i alle ord. LD bruger stavemåden -ØJ- da denne er mest almindelig og i øvrigt ikke skaber væsentlige problemer. Dette giver en del regler pga. de mange skrivemåder: G1 (dækker også dette), O2, I4, Y2 og E3. Ved O2, I4 og Y2 ændres ordene dog ikke direkte til -ØJ-, men de ændres til noget som i sidste ende bliver til -ØJ- pga. andre regler.

Se Hansen (1969) s. 35 og Hansen (1965) s. 44 for diskussion.

Denne ændring flytter en del [ɔ] vokaler til Ø. Hvis man fx planlægger at senere indføre flere bogstaver med et separat bogstav for [ɔ] som ikke minder om Ø/O, så er det en dårlig ide at foretage disse ændringer.

2.3.2.10 [aj], -EJ-, -AJ-, -EG-, -AI-, -IG- og -EK-

Diftongen [aj] som i *ej, leg, maj, sej* skrives på en del forskellige måder. Mest normal er vist -EJ- (1257 ord (DAT)^V): *ej, sej, nej, fej*, men -EG- er heller ikke sjælden (1441 ord (DAT)): *leg, tegne, fregne, egen, regn*, -AJ- (110 ord (DAT)): *bajer, haj, kvaj, maj*, -AI- er lidt mere sjælden men ofte i navne (229 ord (DAT)): *Kairo* (hovedstaden i Egypten), *Taipei* (hovedstaden i Taiwan), *Taiwan, Thailand*, -IG- vistnok kun i nogle meget almindelige ord: *mig, dig, sig*, -EK- i et enkelt ord: *seksten* (16). Den mest fonetiske form at vælge her er -AJ- selvom det ikke er den mest udbredte skrivemåde.

Når der er så mange skrivemåder, så skal der også mange regler til at tilpasse dem alle til en enkelt skrivemåde. -EJ- bliver rettet til af E4, -EG- bliver rettet til af G1 og E4, -AI- bliver rettet af I4, -IG- bliver rettet af I1 og G1. -EK- findes der kun et ord med, så dette vil jeg ikke bruge en regel til at rette, men blot rette enkeltvis. Den er nævnt i kapitel 4.

Se Hansen (1969) s. 36, Hansen (1965) s. 43 og Westerby (1919) s. 43 for diskussion og analyse.

Man kunne undgå at lave denne ændring hvis man ikke senere ønsker at samle [a] og [ɑ] hos A.

IV Udtalen på disse er ikke tjekket, jeg søgte blot på frasen ØJ etc.

V Udtalen på disse er ikke tjekket, jeg søgte blot på frasen EJ etc.

Denne ændring flytter jo en del [a] vokaler til A. Hvis man fx planlægger at senere indføre flere bogstaver med et separat bogstav for [a] som ikke ligner A/a, så er det en dårlig ide at foretage disse ændringer.

2.3.2.11 [sjon], -SSION-, -SION- og -TION-

Ord som slutter på [sjon] skrives på tre forskellige måder, og det er vistnok rent gætværk hvornår det skrives det ene og hvornår det andet. Dette er nemt at rette op på. Man staver blot alle ordene som de lyder, altså -SJON-. Dette gøres vistnok også på norsk (NO), men ikke på svensk.

Der er 77 ord med -SSION-, 226 med -SION-^{VI} og 1058 med -TION- (DAT). Disse ord er ikke tjekkede, så der kan være tale om lettere misvisende tal for fordelingen.

Stort set alle ord som slutter på disse endelser udtales ens bortset fra nogle enkelte ord som har beholdt deres engelske udtale (fordi de er unge låneord/fremmedord fra engelsk): fx *jamsession* (forvirrende da *session* udtales som resten af ordene med de førnævnte endelser), *action*, *attention* og *audition*. Alle disse udtales [sjøn]. De allerfleste af de førnævnte endelser udtales [sjon].

Endelsen -SJON findes ikke på dansk (DAT), men -SJON er vistnok meget udbredt på norsk. LD følger norsk's eksempel og ændrer stavemåden til -SJON. Alle ord som udtales [sjon] til sidst staves nu også -SJON i stedet for -SSION-, -SION- og -TION-.

Disse ændringer foretages af I3.

2.3.2.12 [j] og -I-

Nogle ord skrives med I men udtales [j]. I disse ord er det hensigtsmæssigt at bytte I ud med J. Dette er tidligere blevet gjort delvist i TO jf. tidligere *linie* nu *linje*, tidligere *konstanie* nu *kastanje*. Se Jacobsen (2010) s. 681 for en oversigt med eksempler.

Ændringerne foretages af I4 og delvist også af I3, S1 og T1.

2.3.2.13 [y] og -U-

Nogle franske låneord/fremmedord skrives med -UME- men udtales enten [yme] eller [ymø]. Disse ændres til Y som viser den rigtige vokal. For at inkludere nogle andre ord (fx TO *succes*), så gælder dette alle ord med [y] skrevet med U.

Dette gøres af U1.

VI Inkluderer også dem med -SSION-.

2.3.2.14 [o] og -EAU-

Nogle få fremmedord/låneord fra fransk staves med -EAU- men udtales blot [o]. For mange er det rigtig besværligt at skulle huske på fx ordet *niveau*, jeg husker det fx som [niveau], for ellers glemmer jeg den meget misvisende stavemåde. Disse ord kunne med fordel blot staves med O. Dette giver stavemåder som *nivo*, *plato* og *byro* (en anden regel retter U til Y) i stedet for TO *niveau*, *plateau* og *bureau*. Dette gøres af E5,

2.3.2.15 [o], [u] og -OUR-

64 ord (DAT) i TO skrives -OUR-. De fleste af dem udtales vestnok [u] (*ajour*, *amour*, *gourmet*) men nogle få udtales [o] (*journalist*, *journal* og lign.). Der er tale om en temmelig misvisende stavemåde som mange ikke underligt har svært ved at huske. Det er dog relativt let at løse problemerne og så en tilfredsstillende situation. Man kan blot skrive ord der udtales [u] med U og ord der udtales med [o] med O.

Reglerne O3 og O4 tager sig af dette.

Se også 2.3.3.8.

2.3.3 Bogstaver og konsonanter

2.3.3.1 [s], [k] og -C-, -Z-, -S-, -K-, -X- og -Q-

Det bogstav der giver flest problemer er C. Det er et fremmedbogstav og bruges kun i ord af fremmed oprindelse som endnu ikke har fået tildelt en dansk stavemåde og i navne (hvor det ofte findes en variant med dansk stavemåde også jf. *Christian* og *Kristian*). Det var indtil for relativt nyligt Dansk Sprognævns pligt at indføre danske stavemåder for fremmedord som er almindelige i dansk og som har dansk udtale. Typisk drejer det sig om franske låneord som *mayonnaise* som har fået tildelt stavemåden *majonæse*.^{VII} Dette stod i [Bekendtgørelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet om Retskrivningen nr 24 af 27/02/1892](#).

”Fremmede Ord, der ere fuldt optagne og indgaaede i Sproget og i Udtalen have tabt de fremmede Lyde, skrives efter Sprogets almindelige Regler Ansjos, Kaptajn, Kontor, Løjtnant, nervøs, Tempel, Ur, Trone. - Dog ombyttes aldrig ch, g, j eller ti med sj (undt. Ansjos).”

C er et 'flertydigt' (som i at det er associeret med flere forskellige udtaler, ikke betydninger)

VIISe også [majonæsekrigen](#) på dansk Wikipedia.

bogstav på dansk (og på engelsk) og kan udtrykke både en K-lyd [k] (som i *Canada*) og en S-lyd [s] (som i *cykel*) (og en sjælden gang noget tredje og fjerde, se 2.3.3.7). For at undgå forvirring om hvilket bogstav man skal stave et ord med (altså når man vil slutte fra udtale til stavemåde), så bør man erstatte C'er med hhv. K'er og S'er. Dette medfører at nogle normale ord kommer til at se underlige ud. Ords genkendelighed er nemlig stærkt forbundet med begyndelsesbogstavet. Så når TO *cykle* bliver til LD *sykle*, så kikker man måske en ekstra gang. Der er kun 2948 (DAT) ord på dansk med C, så at rette alle disse til enten S eller K vil resultere i 2948 ændringer hvilket svarer til $2948/62832=4.7\%$ af alle ord i TO. En lille ændring.

Dette blev også foreslået i Hansen, 1969, s. 59-60, ”Men hvorfor ikke tage tyren ved hornene og foreslå at alle c'er der udtales som s skal kunne skrives s.”, ”Det rette må være at indføre k overalt hvor c betegner k-lyd”. Hansen nævner også at dette er blevet gjort på norsk.

Også bogstavet Z udtales [s] (*zebra* udtales [sebra] (PNO)), og bogstavet Q udtales som [k] (*quiz* udtales [kvis] (PNO)). Disse bogstaver er begge fremmedbogstaver og bruges ikke normalt på dansk (Z i 298 ord og Q kun i 48 ord (DAT)). De giver dog anledning til færre problemer end C gør, da de ikke er flertydige mht. hvilken udtale de repræsenterer, og de er relativt sjældne, så der sjældent sker fejl når man slutter fra udtale til skrivemåde (fordi at man altid gætter på K medmindre at man tror at det er et låneord fra et sted hvor de bruger et andet bogstav for [k]). At ændre alle ord med Z og Q svarer til hhv. $298/62832=0.5\%$ og $48/62832=0.1\%$ af alle ord i TO. Meget små ændringer.

Ændringen af Z til S er også foreslået af Hansen, 1969, s. 65 dog ikke i lærde ord (eks. TO *zoologi*).

Se Jacobsen (2010) s. 647-654 for en liste over ord med og uden fremmedbogstaver. Det kan fx nævnes at TO *kvinde* tidligere blev skrevet med Q, *qvinde*.

Ligesom i det forrige afsnit kan man opstille to skemaer.

Skema 4 - Oversigt over hvilke lyde K, S, Z, Q og C udtrykker i TO

Bogstav	Lyd(e)
c	[k], [s]
k	[k]
s	[s]
q	[k]
z	[s]

Og den tilsvarende oversigt for LD.

Skema 5 - Oversigt over hvilke lyde K og S udtrykker i LD

Bogstav	Lyd(e)
k	[k]
s	[s]

For at sammenligne:

- Hvis man hører et ord som starter med lyden [s], så kan man ud fra udtalen slutte sig med sikkerhed til stavemåden i LD.
- Hvis man læser et ord som starter på S, så kan man ud fra udtalen slutte sig med sikkerhed til stavemåden i LD.
- Hvis man hører et ord som starter med lyden [s], så kan man **ikke** ud fra udtalen slutte sig med sikkerhed til stavemåden mht. de ovenstående lyde i TO. Fx, hvis man hører lyden [sykəl], så kan man ikke slutte sig med sikkerhed til at det staves hverken *sykel*, *cykel* eller *zykel*
- Hvis man læser et ord som starter på C, så kan man **ikke** ud fra stavemåden slutte sig med sikkerhed til udtalen i TO. Fx, hvis man læser ordet *cyklon*, så kan man ikke slutte sig til at det udtales hverken [syklon] eller [kyklon].

En sidste lille ting er at ændre de meget få ord som starter på X men har en [s] lyd. Disse ord er vistnok af græsk oprindelse. Disse ord ændres til S.

De regler forårsager disse rettelser til bogstaverne nævnt i dette afsnit er: C1, C2, Q1, X1, X2, og Z1.

2.3.3.2 [ŋ], -N-, -NG-, og -NKT-

[ŋ] som i TO *penge* skrives normalt på dansk med -NG-, dog ikke i et låneord som TO *facon*. Dette bør man rette op på ved at skrive *facong* eller rettere LD *fasong*. Se G2.

Ord som slutter på -ENT og har fransk oprindelse udtales vistnok altid [aŋ]. Disse ords stavemåde ændres til en dansk endelse -ANG (som i TO *mange*, *tang*, *fange*, *lange*, *sange*). Se E1. Se også 2.3.2.6.

Ord som slutter på -NKT hvor K'et er stumt og der findes en [ŋ] lyd, skrives i stedet -NGT.

Disse ændringer foretages af E1 og K1.

2.3.3.3 [v], [j], HV-, HJ-, V-, J-, TH- og T-

Nogle ord begynder med et stumt H. Disse stumme H'er fjernes. Dette kan i en kort periode gøre nogle almindelige ord svære at genkende for nogle mennesker. Dette gøres af H1 og H2 for hhv. ord der staves med HV- (254 ord (DAT)) og HJ- (404 ord (DAT)). Hvis alle disse ændres (og det gør de næsten, dog med undtagelser af fx TO *hhv.* (forkortelse for henholdsvis)), så svarer det til $(254+404)/62832=1\%$ af alle ord i TO. En lille ændring i antal ord, men helt sikkert en der vil blive bemærket.

Der findes et lille antal ord som har et stumt H efter T. Disse fjernes. Dette gøres af H3. Jeg ved ikke hvor mange ord det drejer sig om, men det er ikke ret mange. TH- til T- er stort set allerede blevet foretaget i dansk. Hvor man tidligere så former som *the* for TO *te*. Der er dog sket et tilbageskridt med TO *thi* der tidligere blev skrevet *ti*. Hvorfor man dog er gået tilbage til *thi* stavemåden er mig uvist. Se fx brug af *ti* i Westerby (1919). Ændringen er også foreslået af Westerby (1919), s. 43. s Se Jacobsen (2010) s. 693 for eksempler med ord med og uden stumt H.

Mange af de tilbageværende H'er er i navne, hvis man ikke ønsker at ændre navne, så kan man blot lade dem være. Det bemærkes dog at vi har en tradition for at ændre navne, også udenlandske, til en dansk stavemåde. Det gælder ikke blot navne som er skrevet med andre tegn end latinske (såsom oldgræske), men også navne som *Schweiz* som i TO har sideformen *Svejts*. Per analogi, så ser jeg ingen grund til at man ikke ligeledes kan stave det *Tule*, *tailand* og *Aten*, som ikke kan forvirres med TO *atten* da denne her to N'er. Se også 2.2.4.

2.3.3.4 [lj] og -LL-

Nogle få ord udtales med [lj] men staves LJ. Disse ord ændres, så deres stavemåde ikke længere er forvirrende. Se Hansen (1969), s. 57.

Dette gøres af L1.

2.3.3.5 Stumme P'er

En del ord som stammer fra græsk har stumme P'er foran sig. Disse fjernes. P'et er allerede blevet droppet i TO *salme* som før blev skrevet *psamle* jf. engelsk *psalm*.

Dette gøres af P1.

2.3.3.6 Stumme S'er

Nogle gange har ord et stumt S. Disse fjernes.

Dette gøres af S2.

2.3.3.7 [sj], [tj], CH-, TJ- og SJ-

En række ord (173 (DAT)) skrives CH- og udtales enten [sj] eller [tj]. Jeg ved ikke hvad fordelingen er, men da man allerede har en anden stavemåde at angive disse lyde på, og som i øvrigt ikke anvender C, så er det praktisk at ændre disse ord. Der er 769 (DAT) ord som starter med C, så de fleste af dem har altså en sammenhæng med enten [k] eller [s]. Det virker dog til at være temmelig tilfældigt hvornår ordene udtales [tj] og hvornår [sj]. Et enkelt ord *check* (et betalingsmiddel i form af en blanket som udstederen udfylder med et beløb og underskriver; det angivne beløb trækkes fra udstederens konto når checken indløses i et pengeinstitut (PNO)) udtales [tj] men forveksles ofte med et andet ord *tjek* (en undersøgelse for at kontrollere at noget er i orden = KONTROL (PNO)) og imperativ af det relaterede verb *tjekke* som på engelsk skrives *check*.

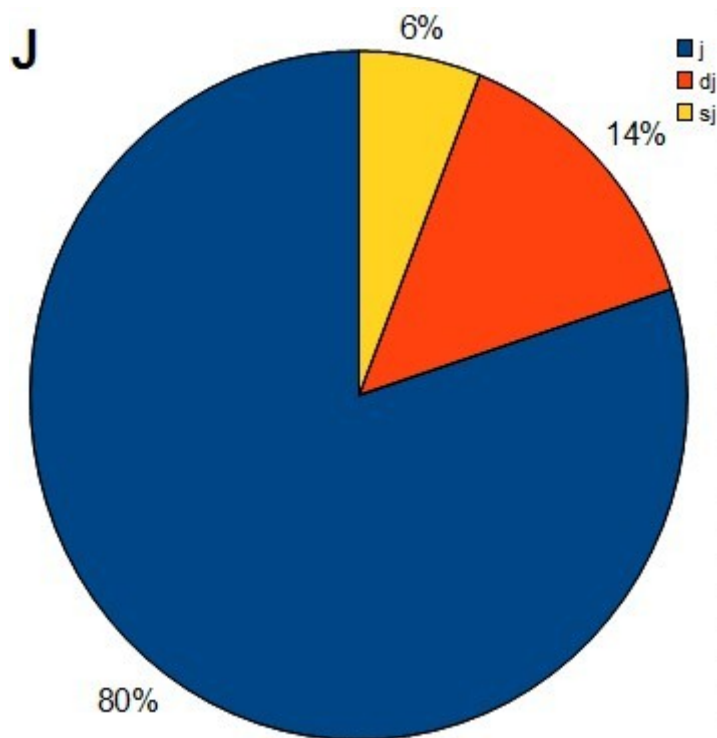
En god stavemåde for lyden [tj] er TJ og denne anvendes i i begyndelsen af 71 ord (DAT), som vistnok alle sammen udtales [tj]. En god stavemåde for lyden [sj] er SJ og denne anvendes i begyndelsen af 81 ord (DAT).

Reglerne T2 og T3 tager sig af hhv. [tj] og [sj]

Se 2.3.2.15.

2.3.3.8 [dj], [sj], [j] og J

En del fremmedord/låneord udtales enten [dj] eller [sj] men skrives blot J-. Dette bør man rette op på. Fordelingen kan ses af illustrationen herunder.

Kilde: Kirkegaard (2010c)

[sj] er så sjælden er den ikke engang er en standardudtale for bogstavet (skal være $\geq 10\%$) mens at [dj] er en standardudtale, som dog er sjælden. [j] er stærkt dominerende. Da der findes en god stavemåde til begge ikke-dominerende lyde, som allerede er anvendt i dansk, og som i øvrigt er uproblematisk, så ændres stavemåden for ord der udtales [dj] eller [sj] til hhv. DJ- og SJ-.

Initialt SJ- findes i 81 tilfælde i TO, udtalen er vistnok altid [sj]. Initialt DJ- findes i 17 tilfælde i TO, udtalen er altid [dj] undtagen i *dj*.

Reglerne som tager sig af dette er J1 og J2.

Se også 2.3.2.15.

Se også 2.3.3.9.

2.3.3.9 [g], [sj] og -G-

G bruges lidt forskelligt på dansk. Det har ofte en sammenhæng med [g] og ofte en sammenhæng med en nærliggende lang vokal, mæn nogle gange har det en sammenhæng med [sj] som i TO *garage* [garasjə]. I disse ord er det hensigtsmæssigt at skifte stavemåden ud med en anden. Det åbenlyse valg er SJ som vistnok har en 100% sammenhæng med [sj] på dansk.

Dette gøres af G3.

Se også 2.3.3.8.

2.3.3.10 [s] og -SC-

Nogle ord (TO *fascinerende, fascist*) skrivers -SC- men udtales blot [s]. Her kunne man fjerne de stumme C'er. Man kunne også lade være med den begrundelse at de fungerer som falsk-konsonantbogstavfordobling og derfor viser at en nærliggende vokal er kort.

I LD er de dog alligevel fjernet.

Dette blev også foreslået i Hansen, 1969, s. 63.

Dette gøres af C3.

2.3.4 Ændringer af specifikke ord

Herunder diskuteres ændringer af specifikke ord, altså ord som ikke falder under en general regel som fundet i kapitel 3. Det drejer sig især om ord som er enestående i sin afvigelse fra normal udtale angivelse på dansk. Siden at LD ikke inkluderer ændring mht. antal konsonantbogstaver, så er ændringer heri kun ændringer som ikke forbedrer stavemåden ved at ændre antallet af konsonantbogstaver og andre bogstaver som hænger sammen med vokallængeangivelse: stumme D'er, stumme G'er. Som illustration kan man tænke på at ordet *havde* (se 2.3.4.9) får ny stavemåde da V'et ikke har noget med vokallængdeangivelse at gøre, mens at *lagde* ikke bliver ændret da G'et har noget at gøre med vokallængdeangivelse.

2.3.4.1 TO *af* og *ad*

Flere har foreslået at man gør noget ved stavemåden af TO *af* både når det er en orddel og når det ikke er. Når det ikke er en orddel, så udtales F'et ikke [a], og når det er en orddel, så udtaler man det [aw] (PNO). Her er det en fordel at tilpasse stavemåden til udtalen, og det kan gøres ganske let ved at ændre stavemåden af TO *af* i som selvstændigt ord til *a* og ændre stavemåden som orddel til *av*. Så får man altså stavemåder som *avtale, avgå, avblanke, avbrød, avfald, avgang*.

TO *ad* kan udtales både [a] og [að], så det er uklart om man her bør ændre stavemåden. Der er primært en stor grund til at ændre stavemåden til *a* i begge tilfælde, nemlig den, at folk derefter ikke kan lave en fejl fordi at de skriver de forkerte ord. Denne fejl er vistnok ret hyppig.

Endvidere er reglerne besværlige at huske (se Sproget.dk), og der virker ikke til at være nogen god grund til at beholde skelningen mellem de to ord. Omvendt, så virker det til at være en god ide at blot have et enkelt ord. Talesproget klarer sig jo fint ved at blande dem sammen, hvorfor skulle skriftsproget så ikke kunne? Hvis man kunne samle dem ved stavemåden *a*, og udtalen i fremtiden ville blive samlet ved [a], så synes situationen at være optimal.

Det bemærkes at både [svensk](#) og [norsk](#) staver TO *af av*, så ved at dansk skriver det *av* i sammensætninger, så gør det sprogene en smule mere ens.

2.3.4.2 TO *nødt, nød*

nødt [nøð] adj. - blive el. være nødt til ngt være tvunget af visse omstændigheder til noget (PNO)

nød [nøð] sb. - en tør frugt der vokser på forskellige træer og buske, og som består af et el. to frø omgivet af en hård skal, fx hasselnød (PNO)

Det sker temmelig ofte at folk skriver *nød* men mener betydningen af *nødt*, og så derfor skriver det forkerte ord. *nødt* udtales vistnok sjældent med [t] til sidst, så jeg ser ingen grund til at oprette skelningen mellem disse to ord. Talesproget klarer sig jo fint (som sædvanligt), hvorfor skulle skriftsproget så ikke også kunne? Jeg kan ikke komme på nogen grund til at skriftsproget ikke skulle kunne klare sig fint. Faktisk skriver mange (usikre stavere) jo også *nød* uden at blive misforstået.

Det virker til at være en god løsning at ændre stavemåden således at den svarer til udtalen og minimerer fejl.

2.3.4.3 TO *det, de*

det [de] pron., bøjningsform af *den*, *den* pron., artikel - en ting, et dyr el. et forhold som bliver omtalt (PNO)

de [di] - den el. de voksne, ældre el. fremmede personer den talende henvender sig til (PNO)

Stavemåden for disse to meget almindelige ord er helt hen i vejret. Det ene ord har et stumt T og det andet har et meget misvisende vokalbogstav.^{VIII} Heldigvis er det ret nemt at rydde op i det. Man kan blot ændre det første ord til *de* og det andet ord til *di*. Bemærk dog at det er temmelig forvirrende hvis man kun ændrer det første ord, så det er en dårlig ide. Da begge ord er meget almindelige ord, så bliver forskellen meget tydelig, men man vænner sig hurtigt til det.

2.3.4.4 TO *seksten*

seksten [sajsðən] talord - tallet 16; romertal: XVI (PNO)

Dette ord staves meget misvisende og ordet har derfor brug for en helt ny stavemåde. Stavemåden *sajsten* er velegnet, men man kunne også bruge *sajsden*. -SDEN findes ikke i dansk, men -STEN findes i 296 tilfælde (DAT), også når der ikke er tale om et sammensat navneord med ordet *sten*.

VIII Netop fordi at stort set ingen ord med E udtales [i].

-SDEN kunne også forveksles med en [sðən] udtale. Givet dette, så virker stavemåden med T bedst og er derfor med i LD.

2.3.4.5 TO *vejr*

vejr [væj] sb. - den atmosfæriske tilstand af temperatur, vind og nedbør (PNO).

Dette ord staves meget misvisnede og ordet har derfor brug for en helt ny stavemåde. Stavemåden *vær* er velegnet, selvom det resulterer i et sammenfald med TO *hver*^{IX} og imp. af TO *at være* vb., *vær!* Talesproget klarer sig jo fint, så hvorfor skulle skriftsproget ikke kunne også? Jeg kan ikke finde på nogen grund.

2.3.4.6 TO *peber, kobber*

peber [pewə] sb. - 1. = PEBERFRUGT, 2. sort peber en tropisk slyngplante med hvide blomsteraks og mørkerøde bær der bruges til krydderi; latinsk navn *Piper nigrum* (PNO)

kobber [kɔwə] sb. - 1. et blødt, rødligt metal som er et grundstof, og som bl.a. bruges til elektriske ledninger og i legeringer som messing og bronze; atomtegn Cu, 2. (pl. -e, -ne) = KOBBERSTIK (PNO).

Disse to ord skrives med B men udtales aldrig med [b], men udtales derimod med [v]. Den åbenlyse løsning er at ændre stavemåden til at bruge V i stedet for B. Formerne *pever* og *kovver* virker åbenlyse.

Det skal bemærkes at -VV- ikke findes i et eneste selvstændigt morfem i TO, men findes i nogle sammensætninger og forkortelser (44 (DAT)) såsom *brevvægt*. Af hensyn til ordgenkendeligheden, så er formerne ovenover en del af LD. En fremtidig reform som ændrer forholdene ved vokallængdeangivelse ville formentlig ændre stavemåden for et af disse ord.

2.3.4.7 TO *gjaldt*

gjaldt [galt] vb.: bøjningsform af *gælde*.

Dette ord har et stumt J, formentlig som en rest af en tidligere udtale med J. Dette J fjernes så stavemåden *galdt* opnås.

2.3.4.8 TO *selv, selvfølgelig, halv*

1. *selv* [sæl] sb. - ens grundlæggende personlighed el. natur (PNO)

IX H'et fjerner af H1 og E ændres til Æ af E2

2. *selv* [sæl] pron. - uden hjælp el. indblanding udefra = AUTO-,

3. *selv* [sæl] adv. - selv ng(t) udtryk for at der er tale om en yderligere omstændighed som det er værd at bemærke (PNO)

Dette ord har et stumt V som er misvisende for udtalen. Dette kan fjernes uden de store problemer. Det drejer sig om en god del af de 170 (DAT) ord i TO som staves med -SELV-. Nogle af dem er dog pga. sammensatte morfemer/ord, og disse ændres ikke; eks. TO *barselvikar*.

E't ændret af E2 til et Æ.

halv [hal] adj. - som udgør halvdelen af noget (= 1/2 el. 0,5) (PNO)

Dette ord har også et stumt V som fjernes af samme grunde som ovenover.

2.3.4.9 TO *havde*

havde [ha·ðə] vb. præt. af *have* [ha·və] - have ngt være i besiddelse af noget, enten noget konkret el. noget abstrakt = EJE, BESIDDE (PNO)

Dette ord trænger til en ændring i stavemåden. Ordet har et stumt V (ligesom ordene diskuteret i 2.3.4.8). Den åbenlyse løsning er at fjerne V'et. Dette gør dog at ordet falder sammen med TO *hade* [ha·ðə] vb. - hade ng(t) føle meget stærk modvilje mod nogen el. noget (PNO). Jeg tror dog ikke at dette sammenfald er farligt, da jeg ikke har kunne finde nogle sætninger som er flertydige. Samtidig hjælper kontekst jo som sædvanligt med at afklare betydningen af ord som vi bruger. Dansk har jo i forvejen mange flertydige ord og langt de fleste af dem skaber ikke problemer.

Et andet argument er velkendt: Hvis talesproget kan klare sig fint uden at adskille ordene ved lyd, hvorfor skulle skriftsproget så ikke kunne uden at adskille ordene ved stavemåde? Jeg kan ikke finde på nogen grund til at tro at skriftsproget skulle have besværligheder som talesproget ikke har i denne situation.

2.3.4.10 TO *kampagne*

kampagne [kampanjə] sb. - et fremstød for at opnå et bestemt resultat, fx for et produkt, et politisk parti el. en sag (PNO).

Her er der tale om endnu et ord med en misvisende stavemåde. Stavemåden rettes til *kampanje*.

2.3.4.11 TO *point, pointe*

point [poæŋ] sb. - en enhed brugt til opgørelse af resultater af noget, fx i spil og konkurrencer (PNO).

pointe [poæŋdø] sb. - et væsentligt punkt i en sag = HOVEDSAG, ESSENS, HUMLE, SAGENS KERNE (PNO).

Her der tale om to ord som skrives temmelig misvisende ifht. udtalen. Dog er jeg usikker på udtalen af den sidste. Jeg hører det nemlig oftest [pɔjntø] æl. [pɔjndø] (en engelsk-agtig udtale) hvilket ville medføre stavemåden *pøjnte*. Men hvis det er udbredt at udtale det som PNO angiver, så bør stavemåden være *poæng* og *poængte*. Her mener jeg dog også at [e] er mere normal end [æ], hvilket giver stavemåderne *poeng* og *poengte*.

Jeg vil gerne se en undersøgelse af dette før en ændring af stavemåden.

2.3.5 Engelske låneord, fremmedord

En række ord med engelsk oprindelse har efterhånden fået en dansk udtale, og kan derfor også gives en dansk stavemåde uden at det er misvisende for udtalen.

2.3.5.1 *nice*

nice [nɑjs] adj - bruges om at noget er godt (findes ikke i TO eller PNO).

Ordet skrives allerede ofte^X, som slang, *najs*, og denne stavemåde er god til at vise udtalen, så den er derfor inkluderet i LD. Sammenlign med TO *majs* sb. som dog har stød.

2.3.5.2 TO *computer*

computer [kɔmpjudo] sb. - en maskine der modtager og behandler data elektronisk; bruges fx til tekstbehandling el. til styring af fabrikationsprocesser = PC, DATAMAT, DATAMASKINE (PNO)

Ordet skrives allerede nogle gange^{XI} *komputer*, men mangler stadig en angivelse af [j] lyden. Den åbenlyse løsning er at stave det *kompjuter*.

X En Google søgning viser at ca. 6430 sider som Google tror er på dansk bruger stavemåden ”najs”. Søger man på ”nice” på sider som Google tror er danske, så finder man ca. 1.600.000. Det skal dog bemærkes at rigtig, rigtig mange af disse drejer sig om den franske by *Nice*. Det er ikke umiddelbart så let at sortere disse fra. Jeg har prøvet med at fjerne nøgleord som *rejse, travel, france, frankrig* og det sænker antallet af resultater en del.

XI En Google søgning på sider som Google tror er på dansk giver ca. 3.000.000 resultater med *computer*, og ca. 36.000 med *komputer*.

2.3.5.3 TO *single*

single [sɛŋgəl] sb. - 1. en sportskamp hvor deltagerne kæmper én mod én, fx i tennis el. badminton, 2. en cd el. grammofonplade med ét nummer, evt. i flere forskellige versioner, 3. en person som lever alene = ENLIG, UGIFT (PNO)

Dette ord har efterhånden fået en fuldstændig dansk udtale, og derfor er det på tide at give det en dansk stavemåde også. Den første gode ændring er at bytte om på de sidste to bogstaver, så man får stavemåden *singel* som svarer en del bedre til udtalen. Denne stavemåde anvendes på norsk (NO). Endvidere kunne man rette op på vokalangivelsen ved at stave det med E i stedet for I. Dette giver stavemåden *senkel*, som er del af LD. Denne ændring bliver gjort af I2.

Det bør bemærkes at med denne stavemåde så får G en dobbeltrolle idet at det både, sammen med N, angiver [ŋ] og alene angiver [g]. Dette findes dog også i mindst et andet ord i TO, nemlig *mingelere* [mɛŋgeleɔ]. Jeg ved ikke hvor ofte dette er tilfældet med ord i TO. I en fremtidig reform som ændrer forholdene ved enkel og dobbelt konsonantbogstav kunne man kikke på dette igen. Jeg vurderer at det er et lille problem.

2.3.6 Indikation af vokallængde

Nogle gange kan man se på et ord at det har en kort vokal, andre gange kan man ikke.

Konsonantbogstavsfordobling (=KBF) forekommer ofte i ord med kort vokal, men ikke i alle.

Stumme D'er forekommer også ofte i ord med kort vokal. Man kan referere til de stumme D'er som en slags falsk KBF, altså FKBF.

Det ville være bedst hvis man havde et eller andet konsistent system til at vise at vokalen er kort eller lang. Siden at LD ikke tilføjer nye skriftegn, så kan man ikke benytte diakritiske tegn eller nye bogstaver til at vise vokallængden. Det ville vistnok ellers være hensigtsmæssigt.

Stadig men især tidligere brugte man vokalbogstavfordobling (=VBF) i visse ord med lang vokal cf. ord som *een/éen* (TO *en/én*), *viis* (TO *vis*), *Aaron* (et navn), *afrikaans* (et sprog som er i familie med hollandsk men findes i Afrika). Det findes stort set ikke mere, men VBF er relativt normalt ved sammensatte morfemer eller sammensatte ord. Desuden bruges det i nogle fremmedord, især er EE almindeligt i engelske ord *freelancer*, *cheeseburger*. Man kan også med rette tale om falsk VBF (=FVBF) når et andet vokalbogstav skrives bagefter. Dette blev gjort tidligere (meget tidligere) for at vise lang vokal. Se Jacobsen (2010) s. 634-641 om tidligere brug af VBF og FVBF.

Man brugte også tidligere VBF i ord med en [å] eller [ɔ] lyd, nemlig AA. Senere (i 1948) indførte man så et nyt skriftegn, Å (kopieret fra svensk), til at associere med disse lyde (dog ikke særlig

konsistent, da mange ord med [å] eller [ɔ] jo skrives med O eller U. Der er ikke tale om hverken VBF eller FVBF når man brugte AE til at udtrykke en Æ-lyd eller OE til en Ø-lyd.

Se Vibeke Sandersen (2002/3) for historie om Å.

Jeg har forsøgt at finde nogle gode måder hvorpå man kunne vise vokallængden uden at skulle ændre alt for meget i TO, men det forekommer mig ikke muligt. Grunden til det er at man i samme omgang skal se på stumme D'er brugt i FKBF som volder mange problemer. Det vurderes at det ville være for radikalt for LD at forsøge at rette i dette. De stumme D'er røres derfor ikke i LD.

3 Regler

Systemet er delvist kopieret fra Upward (1996). Reglerne får navn efter det bogstav som de ændrer samt hvilket nummer regel det er for det bogstav. Dvs. hvis der er tre regler for bogstavet A, så kaldes de A1, A2 og A3. Reglerne gennemgås alfabetisk, dvs. startende med dem som ændrer eller fjerner A. Nogle gange diskuteres en regel i flere detaljer hvor homografer som bliver dannet nævnes. Disse er fundet via (DAT) og betydningerne er kopieret fra (PNO). Dette gælder også tilfælde hvor jeg ikke kendte til en betydning af et ord eller et ord.

3.1 A

3.2 B

3.3 C

3.3.1 C1 -C- > -S-

TO *cykle, komplicere*, LD *sykle, komplisere*,

Hvor C udtales som S, så byttes de ud. Se 2.3.3.1.

3.3.2 C2. -C- > -K-

TO *cafe/café, Cypern, cancer* LD *kafé/kafé, Kypem* (pudsigt at det staves *Kario* men ikke *Kypem* i TO), *kancer* (slutform *kanser* cf. C1^{XII})

Hvor C udtales som K, så byttes de ud. Se 2.3.3.1.

XII i øvrigt et eksempel på et ord hvor det går helt galt da C et sted udtrykker [k] og et andet sted [s] i samme ord, et andet eksempel er TO accent [aksan]

3.3.3 C3 -CS- > -S-

TO *fascinerende, disciplin, discipel* LD *fasinerende* (slutform *fasinerene*), *disiplin, disipel*

Hvor -CS- optræder men blot udtales som S så fjernes C'et. Det er svært for mange at huske det stumme C i fx TO *fascinerende*. Se 2.3.3.1.

3.4 D

3.5 E

3.5.1 E1 -ENT-/-EN- > -ANG-

TO *abonnement, accent, compliment* LD *abonnemang, accang* (slutform *aksang*), *komplimang*

Ord der staves med -ENT- eller -EN- udtales nogle gange [aŋ] pga. deres franske oprindelse, og når de gør, så skrives de -ANG-.

Se 2.3.3.2.

3.5.2 E2 -E- > -Æ-: **slem > slæm**

TO *den, ven, dem, slem, elske*, LD *dæn, væn, dæm, slæm, ælske*,

Når E udtales [æ] som Æ i TO *æsel*, så byttes E med Æ. Se 2.3.2.3.

3.5.2.1 Homografer

Der opstår en del homografer pga. denne ændring. Nogle af dem er nævnt herunder. Det vurderes at de ikke vil føre til mange problemer.

3.5.2.1.1 *hæld*

TO *held* sb. betyder

1. det at noget lykkes for nogen el. at der ved et tilfælde sker noget godt

TO *hæld* sb. betyder

1. nærme sig sin afslutning

TO *hælde* vb. imperativ *hæld* betyder

1. ligge skævt i landskabet = SKRÅNE
2. være nær ved at være forbi

TO *hælde* vb. imperativ *hæld* betyder

1. få en væske el.lign. til at løbe ud af en beholder ved at holde den på skrå = ØSE, GYDE, PØSE, SPILDE
2. (dagl.) smide nogen ud fordi deres tilstedeværelse ikke længere er ønsket

Der er altså tre homografer i forvejen men jeg har aldrig haft noget problem med at finde ud af hvad der menes. Jeg kan ikke finde på nogen sætning hvor der opstår problemer efter at TO *held* også skrives ens med de andre.

3.5.2.1.2 *sæt*

TO *set* sb. betyder

1. det område hvor en scene til en film el. et tv-program skal optages

TO *sæt* sb. betyder

1. en samling af flere ting som hører sammen
2. en afdeling af en sportskamp hvor der spilles til en bestemt pointstilling, fx tennis og volleyball, el. en del af en jazzkoncert
3. en kortvarig, heftig og pludselig bevægelse = GIB
4. (ældre) på en måde = EGENTLIG

Det andet ord er i forvejen meget flertydigt, men jeg husker ikke at nogensinde være stødt ind i problemer med flertydigheden af det ord. Jeg kunne ikke finde på en sætning som er flertydig når der skabes et sæt (pun intended) homografer som effekt af E2.

3.5.2.1.3 *skæl*

TO *skel* sb. betyder

1. en linje der adskiller to grunde

TO *skæl* sb. betyder

1. en lille, tynd hudflage som afstiver og beskytter huden på fisk el. krybdyr
2. en almindelig sygdom i menneskets hovedbund hvor små, tørre flager af hud falder af
3. en lille flage som dækker overfladen på især planter

Det andet ord er i forvejen flertydigt men jeg husker ikke at nogensinde være i tvivl om hvad der blev ment. Heller ej kunne jeg umiddelbart finde på en sætning som er flertydig pga. det sæt

homografer som E2 skaber.

3.5.3 E3 -EU- > -ØJ-

TO *reumatologi, freudianer* LD *røjmatologi, frøjdianer*

Når -EU- udtales [ɔj], så skrives det også således. Denne udtale er meget sjælden på dansk. De fleste ord der staves -EU- udtales [öw] eksempler: *europa, euro, neuro*. Hvis man ikke ønsker at ændre navnet *Freud* til *Frøjd*, så kan man også beholde *freudianer*. Se 2.3.2.9.

3.5.4 E4 -E- > -A-

TO *ej, dej, nej, fej*, LD *aj, daj, naj, faj*,

Når E udtales [a] byttes de. Særligt forvirrende er det at TO *maj, haj, kaj*, skrives med A selvom vokalen er den samme. LD retter op på dette problem. Se 2.3.2.6.

3.5.5 E5 -EAU- > -O-

TO *niveau, bureau, plateau* LD *nivo, buro* (slutform *byro*), *plato*

Et par fremmedord/låneord af fransk oprindelse skrives -EAU- men udtales [o]. I disse ord byttes -EAU- ud med O.

Se også 2.3.2.14.

3.6 F

3.7 G

3.7.1 G1 -G- > -J-

TO *dig, jeg, sig* LD *dij* (slutform *daj*), *jej* (slutform *jaj*), *sig* (slutform *saj*)

Når G udtales som J byttes de. Dette fjerner visse homografer som opstår pga. andre regler, se under I. Denne ændring gælder også i ord som *løgn* som da bliver til *løjn*. Se 2.3.2.9.

3.7.2 G2 -N > -NG

TO *facon, balkon, flakon, punkt* LD *facong* (slutform *fasong*), *balkong, flakong, pungkt* (slutform *pungt*)

Nogle ord slutter på -N men udtales med [ŋ]. Normalt skrives denne lyd -NG på dansk, så disse ord rettes ind. Det drejer sig ofte om franske låneord.

3.7.3 G3 -G- > -SJ-

TO *garage, regime, sergent* LD *garasje, resjime* (slutform *ræsjime*), *sersjent* (slutform *sersjant*)

Nogle få franske låneord/fremmedord udtales [sj] men skriver -G-. Disse ord får i stedet stavemåden SJ.

Se 2.3.3.9.

3.8 H

3.8.1 H1 HV- > V-

TO *hvem, hvad, hvor, hvornår*; LD *vem, vad, vor, vornår*;

Når H'et er stumt, så fjernes det. Man kunne tro at det er en dårlig ide at fjerne H'et i TO *hvis* da det så bliver til *vis* som er ens med TO *vis* som kan udtales anderledes.

Dog er TO allerede et kæmpe rod med de her ord. TO *vis* er stavemåden til fire forskellige ord (!)^{XIII}: 1. sb. *han er på sin vis en ganske flink fyr* udtales ['vi's], 2. adj. *visse personer tåler ikke sol* udtales ['ves], 3. adj. *en vis, gammel kone* udtales ['vi's], 4. *vis mig dine hænder!* udtales ['vis]. TO *hvis* er også flertydigt: 1. pron. *hvis kone er hun?* udtales ['ves], 2. konj. *hvis du gør det, bliver jeg vred* udtales ['ves]. Som det kan ses er der næsten slet ingen sammenhæng mellem stavemåde og udtale. Det hjælper ikke at man ser i et lidt bredere perspektiv på andre TO ord som starter med HVI-: 1. *hviske* ['vesgø], 2. *hvisle* ['vislø el. 'ves-].

LD retter simpelthen blot stavemåden på alle disse ord så de passer med hvordan de udtales. Dette gøres ved at fjerne H'et hvor det er stumt, og ændre vokalbogstavet hvor det er misvisende for hvilken vokal ordet udtales med. Se 2.3.3.4.

3.8.2 H2 HJ- > J-

TO *hjul, hjerne, hjælp* LD *jul, jerne, jælp*

Når H'et er stumt, så fjernes det. Der laves rigtigt mange fejl pga. forvirringen om *hjul* (på en bil) og *jul* (1. - 24. dec.). Se 2.3.3.4.

XIII Alt efter hvordan man inddeler ord. Disse fire er taget efter Politikens Nudansk Ordbog 2005.

3.8.3 H3 TH- > T-

TO *Thailand, thi, Thule* LD *Tailann, ti, Tule*

Nogle få ord der begynder med TH- udtales blot T-. I disse ord fjernes H'et. H'et fjernes ikke i engelske låneord med -TH som udtales [θ] (som i *death*), en lyd der minder om blødt D [ð] i dansk.

3.9 I

3.9.1 I1 -I- > -A-

TO *dig, mig, sig, design* LD *dag, mag, sag, desagn* (slutform *desajn*)

Når I udtales [a] eller [ɑ], så byttes I med A.

TO *dig* bliver til *dag*, *dag* rettes videre til *daj*, se G1.

TO *mig* bliver til *mag* og videre til *maj*. Det bliver dermed ens med ordet TO/LD *maj* (måned) som udtales anderledes. Kontekst kan formentlig skille dem ad, fx *han har fødselsdag i maj* kan ikke misforstås til at betyde pronomenet.

TO *sig* bliver til *sag*, som da bliver ens med sb. *sag*. Men pron. *sag* rettes til *saj*. Se G1.

3.9.2 I2 -I- > -E-

TO *skille, skilte, hinde*, LD *skelle, skelte, hende*,

Når I har en E lyd, så byttes de. Se 2.3.2.5.

3.9.3 I3 -SION- > -SJON-

TO *allusion, konklusion, revision* LD *allusjon, konklusjon, revisjon*

Når ord staves -SION- og udtales [sjon], så ændres stavemåden til -SJON-.

Se 2.3.2.11.

3.9.4 I4 -I- > -J-

TO *familie, olie, folie, joint, toilet* LD *familie, olje, folje, jointly* (slutform *djøjnt*), *tojlet* (slutform *tøjlæt*)

I udtales nogle gange som J og hvor det gør, så byttes de. Denne regel gælder også i diftongen [ɔj] der nogle gange skrives -OI-. Disse bliver altså rettet til -OJ-, men bliver rettet videre af O2 til -ØJ-.

Se 2.3.2.9, 2.3.2.11 og 2.3.2.12.

Også nævnt i Hansen (1969), s. 56. Se også L1.

3.9.5 I5 -I- > -Æ-

TO *ring, spring, ytring* LD *ræng, spræng, ytring*

Denne ændring ændrer ord der staves med I og har en [æ] lyd til Æ. Det kan være svært i endelsen -ING at høre forskel på på [eŋ] og [æŋ], men udtalen med [æ] forekommer især foran R. Se 2.3.2.3.

3.10 J

3.10.1 J1 J- > DJ-

TO *jobbe, jazz, joker* LD *djobbe, djazz, djoker*

Nogle ord som staves med initialt J- men udtales [dj] ændres til DJ-.

Se 2.3.3.8.

3.10.2 J2 J- > SJ-

TO *journalist, journal, jasmin, projekt* LD *sjournalist* (slutform *sjornalist*), *sjournal* (slutform *sjornal*), *sjasmin, prosjekt* (slutform *prosjækt*)

Nogle få ord som staves med initialt J- udtales [sj] ændres til SJ-.

Se 2.3.3.8.

3.11 K

3.11.1 K1 -NKT- > -NGT-

TO *punkt, adjunkt, funktion* LD *pungt* (slutform *pångt*), *adjungt* (slutform *adjångt*), *fungtion* (slutform *fångsjon*)

I en del ord er K-lyden i -NKT- forsvundet og N'et udtales som -NG- typisk udtales [ŋ]. Når det er tilfældet, så byttes K'et med et G.

Se 2.3.3.2.

3.12 L

3.12.1 L1 -LL- > -LJ-

TO *billard, brilliant* LD *biljard, briljant*

Nogle gange udtales LL [lj] og hvor det gør, så skrives i stedet LJ.

Se 2.3.3.4 og I4.

3.13 M

3.14 N

3.15 O

3.15.1 O1 -O- > -Å-

TO *onsdag, krog, ost* LD *ånsdag, kråg, åst*

Når O udtales [å] som i *Åse* byttes O med Å.

Se 2.3.2.7.

3.15.2 O2 -OJ- > -ØJ-

TO *konvoj, soja, toilet* LD *konvøj, søja, tøjlet* (slutform *tøjlæt*)

Når -OJ- udtales som -ØJ- udtales, [ɔj], så byttes O med Ø.

Se 2.3.2.9.

3.15.3 O3 -OUR- > -UR-

TO *amour, ajour, gourmet* LD *amur, ajur* (slutform *asjur*), *gurmet* (slutform *gurme*)

En række fremmedord/låneord skrives med OUR men udtales blot [ur]. Disse ords stavemåde ændres til -UR-.

Se 2.3.2.15

3.15.4 O4

TO *journalist, journal* LD *jornalist* (slutform *sjornalist*), *jornal* (slutform *sjornal*)

Nogle få fremmedord/låneord skrives -OUR- men udtales blot [or]. Disse ords stavemåde ændres til -OR.

Se 2.3.2.15

3.16 P

3.16.1 P1 -P- ->

TO *psyke, psykologi, pseudonym* LD *syke, sykologi, seudonym* (slutform *søvdonym*)

P er nogle gange stumt og hvor det er, så slettes det. Det er især i ord med græsk oprindelse.

Se 2.3.3.5.

3.17 Q

3.17.1 Q1 -Q- > -K-

TO *quiz, Qatar, tequila*, LD *kuiz* (slutform *kvis* cf. U2 og Z1), *Katar, tekuila*

Hvor Q udtales som [k] eller [g], så byttes de ud.

Se 2.3.3.1.

3.18 R

3.19 S

3.19.1 S1 -SSION- > -SJON-

TO *dimission, passion, transmission* LD *dimisjon, pasjon, transmisjon*

Ord som staves med -SSION- og udtales [sjon] ændres til -SJON-.

Se 2.3.2.11.

3.19.2 S2 -S- >

TO *succes, apropos, remis* LD *succe* (slutform *sykse/syksé*), *apropo, remi*

S er nogle gange stumt, og når det er, så fjernes det. Det er især i franske låneord.

Se 2.3.3.6.

3.20 T

3.20.1 T1 -TION- > -SJON-

TO *adoption, føderation, reaktion* LD *adopsjon, føderasjon, reaksjon*

Ord som staves -TION- men som udtales [sjon], ændres til -SJON-.

Se 2.3.2.11.

3.20.2 T2 CH- > TJ-

TO *charter, chat, chili* LD *tjarter, tjat, tjili*

En række ord skrives CH- men udtales [tj]. I disse ord byttes CH ud med TJ.

Se 2.3.3.7.

3.20.3 T3 CH- > SJ-

TO *charme, chef, chartek* LD *sjarme, sjef* (slutform *sjæf*), *sjartek* (slutform *sjartæk*)

En række ord skrives CH- men udtales [sj]. I disse ord byttes CH ud med SJ.

Se 2.3.3.7.

3.21 U

3.21.1 U1 -U- > -Y-

TO *parfume, resume, kostume* LD *parfyme, resyme* (slutform *ræsyme*), *kostyme*,

Nogle få franske låneord som ender på -UME udtales [yme], og mindst et ord udtales [ymə]. U'et er her misvisende og bliver skiftet ud med Y. Det forbliver valgfrit at bruge accent aigu (´) til at vise at E'et ikke udtales [ə] som sædvanligt, men udtales [e].

Se 2.3.2.13.

3.21.2 U2 -U- > -V-

TO *automatisk, august, audiens* LD *avtomatisk, avgust* (slutform *avgåst*), *avdiens* (slutform *avdiæns*)

Hvor U udtales som V, så byttes de ud.

Se 2.3.2.8.

3.21.3 U3 -U- > -Å-

TO *undskyld, sum, dum*, LD *åndskyld, såm, dåm*

Når U udtales [å], så byttes U med Å.

Se 2.3.2.7.

3.21.3.1 Effekter af U3

Der opstår visse problemer med ord som TO *undskyld* som bliver til *åndskyld*, da morfemet TO *ånd* udtales [ɔn'] ikke [ån'].

Verbet TO *brugte* datid af TO *bruge* bliver til *brågte*, så her sker der et vokalskifte. Dette er ikke unormalt i dansk men det er altså ikke slået igennem i stavemåden kun i udtalen. Ved andre verber er de slået igennem i både udtale og stavemåde jf. TO *sige*, datid *sagde*, participium *sagt* (bemærk vokalskifte til [a] som dog stadig skrives A).

Verbet TO *finde* LD *fende*, participium *fundet* bliver til *fåndet*.

3.22 V

3.23 W

3.24 X

3.24.1 X1 -X- > -KS-

TO *sex, fax, saxofon* LD *seks, faks, saksofon*

Når X udtales [ks] eller [gs], så erstattes X er KS.

Se 2.3.3.1.

3.24.1.1 Homografer

TO *sex* sb. betyder

1. kønsligt samvær og hvad der i øvrigt har med kønslivet at gøre

TO *seks* talord betyder

1. tallet 6; romertal: VI

Det skønnes at disse homografer ikke fører til mange problemer da de er to forskellige ordklasser, hhv. sb. og talord. Det er meget svært eller umuligt at lave en flertydig sætning, og hvis det skulle lykkes, så adskiller kontekst formentlig betydningerne.

Det bemærkes at regel E2 ændrer E i begge ord til Æ; *sex* > *seks* > *sæks* og *seks* > *sæks*.

3.24.2 X2 -X- > -S-

TO *xylo-* (*fon, fonist, graf, grafi*) *xenofobi*, LD *sylo-*, *senofobi*

Nogle få gange udtales X som S. I disse tilfælde ændres stavemåden til S.

Se 2.3.3.1.

3.25 Y

3.25.1 Y1 -Y- > -Ø-

TO *skylle, lykke, myndig* LD *skølle, løkke, møndig*

Når Y udtales som [ö] som i *køn* eller [ø] som i *ø* sb., så byttes Y ud med Ø. I hvert fald et enkelt ord har TO allerede dobbeltform med Ø nemlig TO *nyk/nøk* (PNO).

Se 2.3.2.4.

3.25.1.1 Homografer

Der bliver dannet 9 homografer (DAT). Ingen af dem vurderes at være særlig problematiske. Her er et eksempel.

TO *lykke* sb. bliver til LD *løkke* som allerede findes i TO. TO *lykke* betyder

1. en følelse som skyldes stor glæde og tilfredshed
2. held

TO *løkke* sb. betyder

1. en bue på et tov, en snor el. en tråd som er formet sådan at tovet, snoren el. tråden krydser sig selv, og som ofte er lavet med det formål at den kan trækkes sammen om noget der er anbragt i den
2. et indhegnet stykke skov el. mark

Det vurderes at denne homograf er et lille problem da kontekst altid eller næsten altid vil gøre det umuligt at tolke forkert.

3.25.2 Y2 -Y- > -J-

TO *bojkot, loyal, yoyo* LD *bojkot* (slutform *bøjkot*), *lojal* (slutform *løjal*), *jojo*

Når Y udtales som J, så byttes Y med J. Dette gælder også i diftongen [ɔj] som nogle gange skrives -OY- (især når ordet stammer fra engelsk), men som skal ændres til -ØJ-. Når -OY- ændres til -OJ- af denne regel, så bliver ordet rettet videre af O2 til -ØJ-.

Se 2.3.2.9.

3.26 Z

3.26.1 Z1 -Z- > -S-

TO *zebra, zink, zone* LD *sebra, sink, sone*

Hvor Z udtales [s] (og det gør det så vidt jeg ved altid), så byttes de ud.

Se 2.3.3.1.

3.27 Æ

3.28 Ø

3.29 Å

4 Nye stavemåder til enkelte ord

Nogle ord er alene i deres måde at blive stavet på, så det ville være spild at skrive en generel regel for dem alene. De er i stedet nævnt i dette kapitel. Man kunne kalde nogle af deres stavemåder for

uden for kategori!

Skema 6 - Oversigt andre nye stavemåder

TO stavemåde	LD stavemåde
seksten	sajsten
vejr	vær
single	sengel
nice	najs
computer	kompjuter
peber	pever
kobber	kovver
gjaldt	galdt
det	de
de	di
af	a
ad	a
af-	av
nødt	nød
selv	sæl
halv	hal
havde	hade
kampagne	kampanje

5 Sammenligning mellem TO og LD

I dette afsnit vil jeg vise forskellene mellem de to ortografier. Dette gør jeg ved at vælge et længere tekstuddrag og ændre stavemåden til LD. Derefter kan man sammenligne tekstuddragene for forskelle. Jeg har valgt et stykke af en af mine yndlings skønlitterære værker: *Alice i Eventyrland*. Fordelen ved det værk er bl.a. at det er fri for copyright og [ligger på nettet på dansk](#). Jeg har valgt kapitel 5, *Kålormen giver gode råd*, som er på 2238 ord. Herunder findes begge versioner. Først på TO, derefter på LD. Derefter følger en analyse af forskellene.

5.1 Kålormen giver gode råd - TO

Kålormen og Alice kiggede på hinanden et stykke tid uden at sige noget. Men til sidst tog Kålormen piben ud af munden og begyndte at tale til hende med en sløv og søvnig stemme.

"Hvem er *du*?" spurgte kålormen.

Det var jo ikke nogen særlig opmuntrende begyndelse. Alice svarede lidt forskrækket: "Jeg - jeg ved det knap nok selv lige i øjeblikket. Jeg ved, hvem jeg var da jeg stod op i morges, men jeg tror nok, jeg er blevet forvandlet adskillige gange siden den tid."

"Hvad mener du med det?" strengt. "Forklar dig!"

"Jeg kan desværre ikke forklare *mig*," Alice, "jeg er nemlig ikke mig selv, forstår De."

"Nej, jeg forstår ikke noget," sagde kålormen.

"Jeg er bange for, at jeg ikke kan forklare det tydeligere," sagde Alice meget høfligt, "jeg forstår det nemlig ikke selv, men det er jo også meget forvirrende at skifte størrelse så mange gange på en og samme dag."

"Nej, det er ikke," sagde kålormen.

"Nå, det synes De måske ikke endnu sagde Alice. "Men når De bliver til en puppe - og det sker jo en skønne dag - og De dernæst forvandler Dem til en sommerfugl, tror jeg alligevel, De vil synes, det er lidt mærkeligt. Mon ikke?"

"Ikke et spor," sagde kålormen.

"Nå ja, De føler det måske anderledes," sagde Alice. "Jeg ved bare, at *jeg* ville synes, det var besynderligt."

"Ja, du!" sagde kålormen. "Hvem er *du*?"

Nu var de altså der, hvor de begyndte! Alice følte sig en lille smule irriteret over, at kålormen var så kort for hovedet. Derfor rankede hun sig og sagde meget alvorligt: "De burde først sige, hvem *De* er, synes jeg."

"Hvorfor det?" sagde kålormen.

Det var jo også et højst besynderligt spørgsmål! Og da Alice ikke havde noget svar på rede hånd, og kålormen åbenbart var i et *meget* dårligt humør, gik hun sin vej.

"Kom tilbage!" råbte kålormen efter hende. "Jeg har noget vigtigt at sige dig!"

Det lød jo lovende. Alice vendte sig derfor om og kom tilbage.

"Behersk dig!" sagde kålormen.

"Var det det hele?" sagde Alice og bekæmpede sin vrede, så godt hun kunne.

"Nej," sagde kålormen.

Alice tænkte, at hun lige så godt kunne vente, eftersom hun ikke havde andet at tage sig til, og det kunne jo da være, den havde noget vigtigt at fortælle hende. Et stykke tid pustede den røgen fra sig uden at sige noget, men til sidst tog den piben ud af munden og sagde: "Nå, så du tror, du er blevet forvandlet til en anden?"

"Ja, jeg er bange for det," sagde Alice. "Jeg kan ikke huske de ting, jeg plejer at kunne - og jeg har ikke samme størrelse i ti minutter ad gangen!"

"Hvad er det, du ikke kan huske?" spurgte kålormen.

"Åh, jeg har prøvet på at fremsige forskellige vers, men det var helt tosset alt sammen!" svarede Alice meget bedrøvet.

"Lad mig høre, om du kan sige: "Du er gammel, fa'r William,"" sagde kålormen.

Alice foldede sine hænder og begyndte:

"Du er gammel, far William," sa' knægten,
Dit hår er hvidt som den hvideste sne.
Men du står på hovedet trods dine år -
er det ikke en tosset ide?"

"Som ung," sa' hans far, "var jeg ofte nervøs,
for at hjernen røg sig en tur.
Nu siger jeg pyt, om en skrue går løs -
nu ved jeg, den ikke dur."

"Du er gammel," sa' knægten "jeg nævnte det før,
og tyk og uformeligt rund.
Og dog slår du kraftspring ind ad din dør -
hvori har nu dét sin grund?"

"Som ung," sa' den gamle og nikkede viis,
"fik jeg smag for en medicin,
der holdt mig i form for en skikkelig pris.
Vil du prøve? Recepten er din!"

"Du er gammel," sa' knægten, "din kæbe er svag,
tygger bløde ting helst - men en gås
kan du dog guffe i dig fra bryst og til bag.

Hvordan skal nu dette forstås?"

"Som ung," sa' hans far, "har jeg mangan gang haft en drabelig dyst med din mor.

Det gav mine kæber den muskelkraft, som endnu står i blomstrende flor."

"Du er gammel," vedblev den uvorne knægt, "så hvordan mon du, uden en glippen kan holde en ål i ligevægt på spidsen af næsetippen? "

"Tre svar har du fået, men munden går, " - sa' faren - "som havde du smurt'en. Hold nu op med dit vrøvl, ellers tror jeg, du får! Og så bli'r du sparket på porten!"

"Det var ikke rigtigt," sagde kålormen.

"Nej, jeg er bange for, at det ikke var *helt* rigtigt," svarede Alice forlegent. "Nogle af ordene er anderledes."

"Det var forkert fra ende til anden," sagde kålormen meget bestemt. - Og så blev der tavshed et øjeblik.

Kålormen var den første, der begyndte at tale igen.

"Hvor stor vil du være?" spurgte den.

"Ah, det er ikke så vigtigt med størrelsen," skyndte Alice sig at sige. "Det er blot ikke så rart at skifte så ofte, kan De nok forstå."

"Nej, det forstår jeg ikke," sagde kålormen. Alice svarede ikke. Hun var aldrig i sit liv blevet sagt så meget imod, og hun kunne mærke, at hun var ved at miste tålmodigheden.

"Er du tilfreds med den størrelse, du nu har?" spurgte kålormen.

"Nej, jeg vil hellere være *en lille smule* større, hr. kålorm, hvis De ikke har noget imod det," sagde Alice. "Det er så ynkeligt kun at være syv centimeter høj."

"Det er virkelig en meget passende højde!" sagde kålormen vredt og rejste sig op, mens den talte (den var nøjagtig syv centimeter høj).

"Men jeg er ikke vant til at være så lille," indvendte den stakkels Alice i en meget bedrøvet tone. Og hun tænkte for sig selv: "Bare dog dyrene ikke var så sårbare!"

"Du bliver nok vant til det efterhånden," sagde kålormen. Så stak den piben ind i munden og begyndte at ryge igen.

Denne gang ventede Alice tålmodigt, indtil det passede kålormen at tale. Efter en tids forløb tog den piben ud af munden, gabede et par gange og rystede sig. Så gled den ned fra paddehatten og krøb af sted i græsset, idet den sagde: "Af den ene side bliver du større, og af den anden bliver du mindre."

"Den ene side af *hvad*? Den anden side af *hvad*?" tænkte Alice.

"Af paddehatten," sagde kålormen, som om hun havde talt højt. Og i næste øjeblik var den væk. Alice stod og så tankefuldt på paddehatten et stykke tid. Hun prøvede at finde ud af, hvad der var den ene side, og hvad der var den anden. Og det var sandelig ikke let, eftersom den var helt rund. Til sidst lagde hun armene omkring paddehatten, så langt hun kunne nå, og brækkede en stump af kanten med hver hånd.

"Og hvilken er nu hvilken?" sagde hun til sig selv og tog en lille bid af det stykke, hun havde i højre hånd, for at prøve hvordan det virkede. I samme sekund fik hun et voldsomt slag under hagen - den stødte nemlig mod hendes fod!

Hun blev temmelig forskrækket over den pludselige forandring, men hun følte, at der ikke var nogen tid at spille - hun skrumpede nemlig hurtigt ind. Derfor begyndte hun øjeblikkelig at spise af det andet stykke. Hendes hage var presset så hårdt mod foden, at hun knap nok kunne åbne munden, men det lykkedes dog til sidst, og så slugte hun en lille stump af det stykke, hun havde i venstre hånd.

"Ah, hvor dejligt - nu fik jeg omsider hovedet fri igen!" sagde Alice henrykt, men så opdagede hun, at hendes skuldre var sporløst forsvundne, og det gjorde hende naturligvis vældig forskrækket. Det eneste, hun kunne se, når hun kiggede ned, var en umådelig lang hals, der lignede en stængel og ragede op over et hav af grønne blade, som lå dybt under hende.

"Hvad mon alt det der grønne stads er for noget?" sagde Alice. "Og hvor *er* mine skuldre blevet af? Og mine stakkels hænder - hvordan kan det være, at jeg ikke kan se jer?" Hun bevægede dem, mens hun talte - men der skete blot det, at de grønne blade dernede bevægede sig en smule.

Da det åbenbart var umuligt for hende at få hænderne op til hovedet, forsøgte hun at bøje hovedet ned til dem, og hun blev meget glad, da hun opdagede, at hun med lethed kunne bøje halsen i alle

retninger, nøjagtig som en slange. Det var netop lykkedes hende at dreje halsen nedad i en yndefuld bue, og hun skulle lige til at dykke ned mellem bladene (hun opdagede nu, at det blot var toppen af de træer, hun vandrede under før) - da en voldsom susen fik hende til at trække sig tilbage i en fart. En stor due var fløjet lige ind i hendes ansigt og slog hende hårdt med sine vinger.

"Slange!" skreg duen.

"Jeg *er* ikke nogen slange," sagde Alice forarget. "Lad mig være i fred."

"Jo, du er en slange," gentog duen, men i en roligere tone. Og den tilføjede næsten grædende: "Jeg har prøvet alt, men til ingen verdens nytte!"

"Jeg aner ikke, hvad du taler om," sagde Alice.

"Jeg har prøvet trærodderne, jeg har prøvet stranden, og jeg har prøvet hækkene," fortsatte duen uden at bryde sig om hende. "Men de slanger! Det er umuligt at gøre dem tilpas!"

Alice blev mere og mere forvirret, men hun tænkte, at det velsagtens ikke kunne nytte at sige noget, før duen var færdig.

"Som om det ikke var besværligt nok at ruge æggene ud," sagde duen. "Jeg må også holde udkig dag og nat efter de slanger! Jeg har ikke lukket et øje de sidste tre uger!"

"Jeg er virkelig ked af, at du blev forskrækket," sagde Alice, der nu begyndte at forstå, hvad det var, den mente.

"Og netop som jeg havde valgt det højeste træ i skoven!" fortsatte duen og hævede stemmen til et skrig. "Og netop som jeg troede, at *nu* ville jeg blive fri for dem - så kommer de dumpende ned fra himlen! Fy - din væmmelige slange!"

"Men jeg er ikke nogen slange - at du ved det!" sagde Alice. "Jeg er - jeg er en -."

"Nå, *hvad* er du så?" spurgte duen. "Jeg er klar over, at du vil prøve på at bilde mig noget ind."

"Jeg er - en lille pige," sagde Alice usikkert - hun tænkte nemlig på alle de mange gange, hun havde forvandlet sig i dagens løb.

"Ja, det lyder jo meget troværdigt!" sagde duen med den dybeste foragt. "Jeg har set adskillige små piger i min tid, men aldrig *en eneste*, der havde en sådan hals! Ah nej, du er en slange, og det kan ikke nytte noget, at du nægter det. Så vil du måske også fortælle mig, at du aldrig har smagt et æg."

"Vist har jeg det," sagde Alice, der var meget sandhedskærlig. "Små piger spiser jo også æg ligesom slangerne!"

"Det tror jeg ikke," sagde duen. "Men hvis de gør det - ja - så er de en slags slanger, så vidt jeg forstår."

Denne tanke var så ny for Alice, at hun blev helt stum et øjeblik. Og derfor sagde duen: "Du leder efter æg, det er jeg klar over - og så kan det jo være *mig* det samme, om du er en pige eller en slange."

"Men det er ikke mig det samme," sagde Alice hurtigt. "Og jeg leder absolut ikke efter æg, og hvis jeg gjorde det, ville jeg ikke have *dine*, for jeg kan ikke lide rå æg."

"Nå, så gå din vej!" sagde duen arrigt og lagde sig på redene igen. Alice dukkede sig ned mellem træerne, så godt hun kunne, men hendes hals blev hele tiden hængende i grenene, så hun ofte måtte stå stille for at få den løs igen. Lidt efter kom hun imidlertid i tanker om, at hun stadig havde et stykke af paddehatten i hver hånd, og nu begyndte hun meget forsigtigt at spise - snart af det ene stykke og snart af det andet - så hun skiftevis blev større og mindre. På den måde lykkedes det hende omsider at få sin sædvanlige størrelse.

Det var så længe siden, hun havde haft sin normale højde, at det var helt mærkeligt for hende i begyndelsen. Men hun vænnede sig hurtigt til det og begyndte så at snakke med sig selv, som hun plejede: "Ja, nu har jeg gjort halvdelen af det, jeg havde sat mig for! Hvor bliver man dog forvirret af alle disse forandringer! Jeg ved jo aldrig - i det ene øjeblik - hvad jeg er i det næste! Men nu har jeg i hvert fald den størrelse, jeg plejer at have, og så må jeg se at komme ind i den smukke have - men *hvordan* skal jeg bære mig ad med det?" Mens hun således gik og snakkede med sig selv, kom hun pludselig til en åben plads, hvor der lå et lille hus. Det var omtrent fem og tyve centimeter højt. "Hvem der end bor i det hus," tænkte Alice, "så går det ikke an at komme nærmere med den størrelse, jeg har nu. Jeg vil skræmme dem fra vid og sans!" Hun gav sig derfor til at gnave på det stykke, hun havde i højre hånd, og turde ikke gå hen til huset, før hun var skrumpet så meget sammen, at hun kun var tyve centimeter høj.

5.2 Kålormen giver gode råd - LD

Kålormen og Alice kiggede på hinanden et støkke tid uden at sige noget. Mæn tel sidst tog Kålormen piben ud a månden og begyndte at tale tel hende mæd en sløv og søvnig stæmme.

"Væm er *du*?" spurgte kålormen.

Det var jo ikke nogen særlig opmuntrende begyndelse. Alice svarede ledt forskrækket: "Jaj - jaj ved de knap nok sæl lige i øjeblikket. Jaj ved, væm jaj var da jaj stod op i morges, mæn jaj tror nok, jaj er blevet forvandlet adskellige gange siden dæn tid."

"Vad mener du mæd de?" strengt. "Forklar daj!"

"Jaj kan desværre ikke forklare *mig*," Alice, "jaj er næmliĝ ikke maj sæl, forstår Di."

"Naj, jaj forstår ikke noget," sagde kålormen.

"Jaj er bange for, at jaj ikke kan forklare de tydeligere," sagde Alice majet høfligt, "jaj forstår de næmliĝ ikke sæl, mæn de er jo også majet forvirrende at skifte størrelse så mange gange på en og samme dag."

"Naj, de er ikke," sagde kålormen.

"Nå, de synes Di måske ikke endnu sagde Alice. "Mæn når Di bliver tel en puppe - og de sker jo en skønne dag - og Di dernæst forvandler Dæm tel en sommerfugl, tror jaj alligevæl, Di væl synes, de er ledt mærkeligt. Mån ikke?"

"Ekke et spor," sagde kålormen.

"Nå ja, Di føler de måske anderledes," sagde Alice. "Jaj ved bare, at jaj ville synes, de var besønderligt."

"Ja, du!" sagde kålormen. "Væm er *du*?"

Nu var di altså der, hvor di begyndte! Alice følte saj en lille smule irriteret over, at kålormen var så kort for hovedet. Dærfør rankede hun saj og sagde majet alvorligt: "Di burde først sige, væm Di er, synes jeg."

"Hvorfor de?" sagde kålormen.

De var jo også et højst besønderligt spørgsmål! Og da Alice ikke hade någet svar på rede hånd, og kålormen åbenbart var i et majet dårligt humør, gik hun sin vej.

"Kom telbage!" råbte kålormen æfter hende. "Jaj har någet vegtigt at sige daj!"

De lød jo låvende. Alice vændte saj dærfør om og kom telbage.

"Behersk daj!" sagde kålormen.

"Var de de hele?" sagde Alice og bekæmpede sin vrede, så godt hun kunne.

"Nej," sagde kålormen.

Alice tænkte, at hun lige så godt kunne vænte, æftersom hun ikke hade andet at tage saj tel, og de kunne jo da være, dæn hade någet vegtigt at fortælle hende. Et stække tid pustede dæn røgen fra saj uden at sige någet, mæn tel sidst tog dæn piben ud a månden og sagde: "Nå, så du tror, du er blevet forvandlet tel en anden?"

"Ja, jaj er bange for de," sagde Alice. "Jaj kan ikke huske di ting, jaj plejer at kunne - og jaj har ikke samme størrelse i ti minutter a gangen!"

"Vad er de, du ikke kan huske?" spurgte kålormen.

"Åh, jaj har prøvet på at fremsige forskællige vers, mæn de var helt tosset alt sammen!" svarede Alice majet bedrøvet.

"Lad maj høre, om du kan sige: "Du er gammel, fa'r William,"" sagde kålormen.

Alice foldede sine hænder og begyndte:

"Du er gammel, far William," sa' knægten,
Dit hår er vidt som dæn videste sne.
Mæn du står på hovedet trods dine år -
er de ikke en tosset ide?"

"Som ång," sa' hans far, "var jaj ofte nervøs,
for at jernen røg saj en tur.
Nu siger jaj pyt, om en skrue går løs -
nu ved jeg, dæn ikke dur."

"Du er gammel," sa' knægten "jeg nævnte de før,
og tyk og uformeligt rånd.
Og dog slår du kraftspring end a din dør -
hvori har nu dé sin grånd?"

"Som ång," sa' dæn gamle og nekkede viis,
"fik jaj smag for en medisin,
dær holdt maj i form for en skikkelig pris.
Vel du prøve? Resæpten er din!"

"Du er gammel," sa' knægten, " din kæbe er svag,
tygger bløde teng hælst - mæn en gås
kan du dog gåffe i daj fra brøst og tel bag.
Vordan skal nu dette forstås?"

"Som ång," sa' hans far, "har jaj mangan gang haft
en drabelig dyst mæd din mor.
De gav mine kæber dæn muskelkraft,

som endnu står i blomstrende flor."

"Du er gammel," vedblev dæn uvorne knægt,
"så vordan mån du, uden en gleppen
kan holde en ål i ligevægt
på spedsen a næsetippen? "

"Tre svar har du fået, mæn månden går, "
- sa' faren - "som hade du smurt'en.
Hold nu op mæd dit vrøvl, ællers tror jeg, du får!
Og så bli'r du sparket på porten!"

"De var ikke rægtigt," sagde kålormen.

"Naj, jaj er bange for, at de ikke var *helt* rægtigt," svarede Alice forlajent. "Nogle a ordene er anderledes."

"De var forkert fra ænde tel anden," sagde kålormen majet bestæmt. - Og så blev dær tavshed et øjeblik.

Kålormen var dæn første, dær begøndte at tale igen.

"Vor stor vel du være?" spurgte dæn.

"Ah, de er ikke så vegtigt mæd størrelsen," skøndte Alice saj at sige. "De er blot ikke så rart at skifte så ofte, kan Di nok forstå."

"Naj, de forstår jaj ikke," sagde kålormen. Alice svarede ikke. Hun var aldrig i sit liv blevet sagt så majet imod, og hun kunne mærke, at hun var ved at miste tålmodigheden.

"Er du tiefreds mæd dæn størrelse, du nu har?" spurgte kålormen.

"Naj, jaj vel hællere være *en lille smule* større, hr. kålorm, ves Di ikke har någet imod det," sagde Alice. "De er så ynkeligt kun at være syv centimeter høj."

"De er virkelig en majet passende højde!" sagde kålormen vredt og rajste saj op, mæns dæn talte (dæn var nøjagtig syv sæntimeter høj).

"Men jaj er ikke vant tel at være så lille," endvændte dæn stakkels Alice i en majet bedrøvet tone. Og hun tænkte for saj selv: "Bare dog dyrene ikke var så sårbare!"

"Du bliver nok vant tel de æfterhånden," sagde kålormen. Så stak dæn piben end i månden og begøndte at ryge igæn.

Dænne gang væntede Alice tålmodigt, endtel de passede kålormen at tale. Æfter en tids forløb tog dæn piben ud a munden, gabede et par gange og røstede saj. Så gled dæn ned fra paddehatten og krøb a stæd i græsset, ide dæn sagde: "Af dæn ene side bliver du større, og a dæn anden bliver du mindre."

"Dæn ene side a *vad*? Dæn anden side a *vad*?" tænkte Alice.

"Af paddehatten," sagde kålormen, som om hun hade talt højt. Og i næste øjeblik var dæn væk. Alice stod og så tankefuldt på paddehatten et stække tid. Hun prøvede at finde ud a, vad dær var dæn ene side, og vad dær var dæn anden. Og de var sandelig ikke let, eftersom dæn var helt rånd. Tel sidst lagde hun armene omkring paddehatten, så langt hun kunne nå, og brækkede en stump a kanten mæd vær hånd.

"Og velken er nu velken?" sagde hun tel saj sæl og tog en lille bid a de stække, hun hade i højre hånd, for at prøve vordan de virkede. I samme sekund fik hun et voldsomt slag under hagen - dæn stødte næmlig mod hendes fod!

Hun blev tæmmelig forskrækket over dæn pludselige forandring, mæn hun følte, at dær ikke var nogen tid at spille - hun skråmpede næmlig hurtigt ind. Derfor begyndte hun øjeblikkelig at spise a de andet stække. Hendes hage var presset så hårdt mod foden, at hun knap nok kunne åbne mânden, mæn de løkkedes dog tel sidst, og så slugte hun en lille stâmp a de stykke, hun hade i venstre hånd.

"Ah, vor dajligt - nu fik jaj omsider hovedet fri igæn!" sagde Alice hænrøkt, mæn så opdagede hun, at hendes skuldre var sporløst forsvândne, og de gjorde hende naturligvis vældig forskrækket. De eneste, hun kunne se, når hun kiggede ned, var en umådelig lang hals, dær lignede en stængel og ragede op over et hav a grønne blade, som lå dybt under hende.

"Vad mân alt de dær grønne stads er for någet?" sagde Alice. "Og vor *er* mine skuldre blevet a? Og mine stakkels hænder - hvordan kan de være, at jaj ikke kan se jer?" Hun bevægede dæm, mæns hun talte - mæn dær skete blot de, at di grønne blade dærkede bevægede saj en smule.

Da de åbenbart var umuligt for hende at få hænderne op tel hovedet, forsøgte hun at bøje hovedet ned tel dæm, og hun blev majet glad, da hun opdagede, at hun mæd lethed kunne bøje halsen i alle retninger, nøjagtig som en slange. De var netop løkkedes hende at draje halsen nedad i en yndefuld bue, og hun skulle lige tel at dække ned mællem bladene (hun opdagede nu, at de blot var toppen a di træer, hun vandrede under før) - da en voldsom susen fik hende tel at trække saj telbage i en fart. En stor due var fløjet lige end i hendes ansegt og slog hende hårdt mæd sine vinger.

"Slange!" skreg duen.

"Jaj *er ikke* nogen slange," sagde Alice forarget. "Lad maj være i fred."

"Jo, du er en slange," gæntog duen, mæn i en roligere tone. Og dæn telføjede næsten grædende: "Jaj har prøvet alt, mæn tel ingen verdens nøtte!"

"Jaj aner ikke, vad du taler om," sagde Alice.

"Jaj har prøvet trærødderne, jaj har prøvet stranden, og jaj har prøvet hækkene," fortsatte duen uden at bryde saj om hende. "Men di slanger! De er umuligt at gøre dem telpas!"

Alice blev mere og mere forvirret, mæn hun tænkte, at de velsagtens ikke kunne nøtte at sige noget, før duen var færdig.

"Som om de ikke var besværligt nok at ruge æggene ud," sagde duen. "Jaj må også holde udkig dag og nat efter di slanger! Jaj har ikke lukket et øje di sidste tre uger!"

"Jaj er virkelig ked af, at du blev forskrækket," sagde Alice, dær nu begyndte at forstå, vad de var, dæn mente.

"Og nætop som jaj hade valgt de højeste træ i skoven!" fortsatte duen og hævede stæmmen tel et skrig. "Og netop som jaj troede, at *nu* ville jaj blive fri for dem - så kommer di dumpende ned fra himlen! Fy - din væmmelige slange!"

"Men jaj er ikke nogen slange - at du ved de!" sagde Alice. "Jaj er - jaj er en -."

"Nå, vad er du så?" spurgte duen. "Jaj er klar over, at du vel prøve på at bilde maj någet ind."

"Jaj er - en lille pige," sagde Alice usikkert - hun tænkte næmliq på alle di mange gange, hun hade forvandlet saj i dagens løb.

"Ja, de lyder jo majet troværdigt!" sagde duen mæd dæn dybeste foragt. "Jaj har set adskillige små piger i min tid, mæn aldrig *en eneste*, dær hade en sådan hals! Ah nej, du er en slange, og de kan ikke nøtte noget, at du nægter de. Så vel du måske også fortælle mig, at du aldrig har smagt et æg."

"Vest har jaj de," sagde Alice, dær var majet sandhedskærlig. "Små piger spiser jo også æg ligesom slangerne!"

"Det tror jaj ikke," sagde duen. "Men ves di gør de - ja - så er di en slags slanger, så vidt jaj forstår."

Dænne tanke var så ny for Alice, at hun blev helt stâm et øjeblik. Og dærfor sagde duen: "Du leder æfter æg, de er jaj klar over - og så kan de jo være maj de samme, om du er en pige æller en slange."

"Men de er ikke maj de samme," sagde Alice hurtigt. "Og jaj leder absolut ikke efter æg, og ves jaj gjorde det, ville jaj ikke have *dine*, for jaj kan ikke lide rå æg."

"Nå, så gå din vej!" sagde duen arrigt og lagde saj på reden igen. Alice dukkede saj ned mellem træerne, så godt hun kunne, mæn hendes hals blev hele tiden hængende i grenene, så hun ofte måtte stå stille for at få dæn løs igen. Ledt æfter kom hun imidlertid i tanker om, at hun stadig hade et stække a paddehatten i vær hånd, og nu begyndte hun majet forsegtigt at spise - snart a de ene stække og snart a de andet - så hun skiftevis blev større og mindre. På dæn måde lykkedes de hende omsider at få sin sædvanlige størrelse.

De var så længe siden, hun hade haft sin normale højde, at de var helt mærkeligt for hende i begyndelsen. mæn hun vænnede saj hurtigt tel de og begyndte så at snakke mæd saj sæl, som hun plajede: "Ja, nu har jaj gjort haldelen a de, jaj hade sat maj for! Vor bliver man dog forvirret a alle disse forandringer! Jaj ved jo aldrig - i de ene øjeblik - vad jaj er i de næste! mæn nu har jaj i vært fald dæn størrelse, jaj plajer at have, og så må jaj se at komme end i dæn smukke have - mæn *vordan* skal jaj bære maj a mæd de?" Mens hun således gik og snakkede mæd saj sæl, kom hun pludselig tel en åben plads, vor dær lå et lille hus. De var omtrent fæm og tyve sæntimeter højt. "Væm dær end bor i de hus," tænkte Alice, "så går de ikke an at komme nærmere mæd dæn størrelse, jaj har nu. Jaj vel skræmme dem fra vid og sans!" Hun gav saj dærfor tel at gnave på de stække, hun hade i højre hånd, og turde ikke gå hæn tel huset, før hun var skræmpet så majet sammen, at hun kun var tyve sæntimeter høj.

5.3 Analyse af forskellighederne i ovenstående tekstuddrag

Ved hjælp af (DAT) kan man lave en god analyse af forskellene mellem de to tekster.

5.3.1 Ord

Antallet af ændrede ord er 609. Antallet af alle ord er som bekendt 2238, så dvs. at $609/2238=27\%$ af ord har fået mindst en ændring. Det lyder af mere end det er, da man jo uden problemer kan læse alle ordene skrevet på LD frem for TO. Hvis man er i tvivl, og det kan man godt komme nogle gange, så skal man jo blot læse hvad der står!

Gennemsnitsordlængden er faldet en smule; fra 4.36 til 4.29, et fald på 0.07 bogstaver per ord svarende til 2%. Dette skyldes at en række ord har fået fjernet stumme bogstaver, fx de stumme H'er og at de to små ord *af* og *ad* er blevet til *a*. At det sidste er tilfældet kan man se på forskellen i 1-bogstavsord. Fra 67 til 90, dvs. en forøgelse på Herunder kan man se en tabel med en oversigt over

ændringerne.

Skema 7 - Oversigt over ændringerne i ord sorteret efter længde

Ordlængde	Forskel i antal	...i procent
1	23 flere	34.00%
2	42 flere	10.00%
3	41 mindre	-8.00%
4	2 flere	1.00%
5	13 mindre	-3.00%
6	6 mindre	-3.00%
7	6 mindre	-5.00%
8		
9		
10	1 mindre	-3.00%
11		
12		
13		
14		
15		

5.3.2 Tegn

TO versionen er på 9754 tegn, mens at LD versionen er på 9593 tegn, et fald på 161 tegn, svarende til 2%.

Der er sket store ændringer med fordelingen af bogstaver. Der er sket 763 ændringer. Nogle bogstaver er blevet væsentligt mere normale. Herunder i tabellen kan forskellene ses.

Skema 8 - Oversigt over ændringerne i bogstaver

Bogstav	Ændring	...i procent
a	128 flere	25.00%
b		
c	5 færre	-12.00%
d		
e	165 færre	-11.00%
f	2 færre	-1.00%
g	117 færre	-23.00%
h	36 færre	-15.00%

i	118 færre	-26.00%
j	117 flere	88.00%
k		
l	1 færre	0.00%
m		
n		
o	12 færre	-4.00%
p		
r		
s	5 flere	1.00%
t	10 færre	-2.00%
u	18 færre	-8.00%
v	19 færre	-8.00%
w		
y	29 færre	-52.00%
é		
æ	156 flere	205.00%
ø	29 flere	35.00%
å	30 flere	20.00%

6 Litteratur

Litteratur angives således: [forfatter eller medlem af redaktionen hvis flere forfattere], [titlen i kursiv], [årstal for udgivelse hvis bog, dato for udgivelse hvis avisartikel], [hvis det ikke er en bog, så skrives det her hvor det er udgivet], [link hvis materialet findes online]

Anita Ågerup Jervelund, *Sådan Staver Vi*, 2007

Anita Ågerup Jervelund, *En ny og bedre Retskrivningsordbog*, 2009/4, artikel i NrF, [link](#)

Aage Hansen, Aage Hansen, 1956

Aage Hansen, *Vort Vanskelige Sprog*, 1965

Aage Hansen, *om moderne dansk retskrivning*, 1969

Tore Kristiansen m.fl red., *Dansk sproglære*, 1996

Niels Davidsen-Nielsen, *Moders stemme, fars hammer*, 2009

Niels Davidsen-Nielsen, *Stavning eller kaos*, 16.10.2005, kronik i Politiken, [link](#)

Iben Stampe Sletten red., *Nordens sprog - med rødder og fødder*, 2005, [link](#)

Sally A. Johnson, *Spelling trouble? Language, ideology and the reform of German orthography*, 2005

Kristian Westerby, *Norsk og dansk sprogreform*, 1919

Lotte Thorsen, *Forslag: Skriv som vi taler*, 18.5.2005, artikel i Politiken, [link](#)

Lotte Thorsen, *Danskerne bryder sig ikke meget om dansk*, 19.5.2005a, artikel i Politiken, [link](#)

Lotte Thorsen, *Sprognævnet vil forenkle retskrivningen*, 19.5.2005b, artikel i Politiken, [link](#)

Mette Olsen, *Sprognævn: Vil i fred, stumme h*, 1.4.2010, artikel i Politiken, [link](#)

Geoffrey L. Lewis, *The Turkish Language Reform*, 1999

Vibeke Sandersen, *Om bogstavet å*, NfS 2002/3, [link](#)

Emil Kirkegaard, *Kvantitativ undersøgelse af sammenhængen mellem stavemåde og vokal i dansk retskrivning*, 2010a, [link](#)

Emil Kirkegaard, *Kvantitativ undersøgelse af sammenhængen mellem vokal og stavemåde i dansk retskrivning*, 2010b, [link](#)

Emil Kirkegaard, *Kvantitativ undersøgelse af sammenhængen mellem initialt J og udtale i dansk retskrivning*, 2010c, [link](#)

Christopher Upward, *Cut Spelling. A handbook to simplifying written English by omitting redundant letters*, 1996, [link](#)

Henrik Galberg Jacobsen, *Ret og Skrift. Bind 2*, 2010